

Etnografski rječnik našičkoga kraja

Šprem, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:030192>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Marina Šprem

Etnografski rječnik našičkog kraja

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Osijek, 2015.

Sažetak

U diplomskom se radu obrađuju etnografske sastavnice sela Vukojevci. U radu se analiziraju pojmovi etnologije i etnografije, odnosno aspekti materijalne i duhovne komponente etnografije. Na samome početku iznesena su istraživanja o Našicama i samom selu Vukojevci. Nadalje se progovara o etnografskoj zbirci obitelji Majurac koja je smještena u selu. Zatim slijedi analiza odjevnih navika ženskog, ali i muškog, stanovništva sela. Analizira se žensko češljanje i opremanje glave, nošnja i oglavlje mladenke i udane žene. Opisuje se ženska nošnja u vrijeme korizme i đasenja kao i muška nošnja. Proučena je proizvodnja tekstila u selu koja je i danas zastupljena te su opisani postupci dobivanja lanene niti, kao i obrada na tkalačkom stanu. Nadalje su istraženi aspekti duhovne kulture u okviru koje se bazira na vjеровanjima i običajima. Proučavaju se običaji i vjerovanje za vrijeme poklada, korizme, blagdana Uskrsa i Božića. Nadalje se opisuju svadbeni običaji i vjerovanja. U završnom se dijelu iznosi etnografski rječnik našičkog kraja, odnosno sela Vukojevci, koji se temelji na terenskim istraživanjima i zapisima toga sela. U rječničko se dijelu donose etimološki pregledi pojedinih riječi te se pojašnjavaju višečlani nazivi unutar rječnika.

Ključne riječi: etnografija, rukotvorstvo, tkanje, običaji, vjerovanja

Sadržaj

UVOD	4
1. ETNOLOGIJA I ETNOGRAFIJA	6
1.1. Definiranje pojma i opće odrednice.....	6
2. NAŠICE I NAŠIČKI KRAJ	8
2.1. Grad Našice – nekad i danas.....	8
2.2. Vukojevci.....	10
3. MATERIJALNA KULTURA	11
3.1. Pučko odijevanje (tipovi nošnji, nakit, ukrašavanje glave i tijela)	11
3.1.1. Ženska narodna nošnja	11
3.1.2. Pučko žensko češljanje i opremanje glave	16
3.1.3. Nošnja i oglavlja mladenke	17
3.1.4. Nošnja i oglavlje udane žene.....	17
3.1.5. Nošnja za vrijeme korizme i žalovanja	18
3.1.6. Muška narodna nošnja.....	19
3.2. Rukotvorstvo i obrti (proizvodnja tekstila)	21
3.2.1. Priprema lana za tkanje	21
3.2.2. Tkanje.....	29
3.2.3. Kako se tkalo nekada, a kako danas?	32
4. DUHOVNA KULTURA	34
4.1. Pučki običaji, vjerovanja i rani oblici religije.....	34
4.1.1. Pokladni običaji.....	34
4.1.2. Korizmeno vrijeme i blagdan Uskrsa	36
4.1.3. Svadbeni običaji	38
4.1.4. Pučki običaji kroz božićno vrijeme	40
ZAKLJUČAK	46
PRILOG: ETNOGRAFSKI RJEČNIK NAŠIČKOG KRAJA (Vukojevci)	49
LITERATURA	70

UVOD

Diplomski će se rad baviti proćavanjem etnološke građe sela Vukojevci, uz pomoć koje će se na kraju rada sastaviti etnografski rječnik nepoznatih riječi toga sela. Na početku će se diplomskog rada pojasniti pojmovi *etnologije* i *etnografije*, budući da je svrha etnografije utvrditi sve kulturne sastavnice koje omogućuju otkrivanje načina života i kulture nižih društvenih slojeva. Nadalje, ukratko će se iznijeti najvažnije činjenice o gradu Našicama i selu Vukojevcima. Obradit će se *materijalni* i *duhovni* aspekti etnografije. U prvom poglavlju, koje obuhvaća *materijalnu* kulturu, obradit će se područja *pučkog odijevanja* (tipovi nošnji, nakit, ukrašavanje glave i tijela) te *rukotvorstva* (proizvodnja tekstila). U ovom će se poglavlju detaljnije govoriti o ženskoj narodnoj nošnji, prikazat će se pučko žensko češljanje i opremanje glave te uočiti razlika između nošnje i oglavlja mladenke, odnosno udane žene. Obradit će se ženska nošnja koja se nosila u korizmeno vrijeme i za vrijeme *đasinja*. Osim navedenog pojasnit će se i muška narodna nošnja sela Vukojevci. Budući da je proizvodnja tekstila u selu bila iznimno važna, posebna će se i detaljaljna pozornost posvetiti opisu pripreme lana i njegovoj obradi, kao i samom procesu tkanja.¹ Spomenut će se i etnografska zbirka² u selu koja je u vlasništvu Ivica i Snježane Majurac³ čiji naponi pomažu da ova vještina ostane nezaboravljena. U sljedećem poglavlju *duhovne* kulture obradit će se *običaji* (životni: od rođenja do smrti, godišnji

¹ Tkanje u Vukojevcima ima prepoznatljivu tradiciju u 20. stoljeću. Vještinu tkanja na području Slavonije posjedovale su uglavnom seoske žene i to je do Prvoga svjetskog rata bio uobičajen ženski posao. Arhivski izvori bilježe rijetke tkalce u 19. stoljeću, tako da je rad Ivica Majurca krajem 20. i početkom 21. stoljeća, kao tkalaca i nastavljača ovog umijeća, svojevrsna rijetkost. Tradicijski predmeti iz Majurčeve zbirke datiraju od početaka do šezdesetih godina 20. stoljeća, ali zanimljivi su i vrijedni jer i danas naki od njih imaju uporabnu funkciju. Predmeti su to od drveta, metala, keramike, tekstila, a izrađeni su ručno kao proizvodi tradicijskih obrta /kovačkog, opančarskog, stolarskog, lončarskog, bačvarskog, kolarskog, košaraškog i drugih) te industrijski proizvodi koji su korišteni u seoskom gospodarstvu sve do šezdesetih godina 20. stoljeća. (Kovačić, 2012: 7)

² Nevelika etnografska zbirka u vlasništvu obitelji Ivica i Snježane Majuraciz Vukojevaca kod Našica ima svega stotinu trideset i osam predmeta, ali velik i nemjerljiv napor koji ovi zaljubljenici u tradiciju ulažu u očuvanje i zaštitu baštine kraja iz kojeg su potekli i u kojem žive. Etnografska zbirka smještena je u Ulici kralja Tomislava 175 u Vukojevcima, nedaleko Našica, u staroj obiteljskoj kući Majurčevih, koja je izgrađena 1930. godine. Već s ulice upada u oči ova stara kuća postavljena na uličnoj liniji. Ptavokutnog tlocrta, svojom širom stranom okrenuta je ulici. To je kuća na front. Dobro očuvana i oržavana, jedna je od rijetkih kuća narodnog graditeljstva u mjestu. Dva su prozorska otvora (*pendjerka*) na uličnom pročelju, s upadljivo zeleno obojanom stolarijom te drvenim *šalukatrama*. Izvana se vide i crveni muškati u zemljanim posudama (*crjepnjacima*) smještenim na prozore. Kuća je izgrađena na kamenim temeljima. Donji dio (*cokl*) obojan je sivo, a cijela kuća bijelom bojom. Ispod bijelog vapna nazire se cigla od koje je kuća građena. Dvostrešno krovšte pokriveno je uredno složenim biber-crijepom. (Kovačić, 2012: 5)

³ Ivica Majurac (r. 1963.) dugogodišnji je zaposlenik u tvrtki Papuk d.d. za preradu i promet žitarica u Našicama, a u slobodno vrijeme kolekcionar etnografskih predmeta i građe, tkalac u vlastitoj tkalačkoj radionici i promicatelj kulturne baštine svoga rodnog sela. Zajedno sa suprugom Snježanom ostvario je vrlo vrijedna postignuća – utemeljio je etnografsku zbirku koja je 2007. godine upisana u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Zbirka je smještena u staroj obiteljskoj kkući koja je u tu svrhu posebno obnovljena i uređena vlastitim sredstvima te sredstvima Ministarstva. 2006. godine registrirao i svoju tkalačku djelatnost kod nadležnog državnog tijela u vidu tkalačkog obrta. (Lučevnjak, 2012: 3)

ili kalendarski, običaji uz pojedine poslove) te *vjerovanja* i *rani oblici religije* (pučka pobožnost). Nadalje, pojasnit će se aspekti duhovne kulture koji obuhvaćaju pučke običaje i vjerovanja. Dat će se prikaz običaja i vjerovanja za vrijeme poklada, korizmenog vremena i blagdana Uskrsa. Pojasnit će se svadbeni običaji i prigodna vjerovanja. Nadalje, analizirat će se običaji kroz božićno vrijeme. U zadnjem će se poglavlju prikazati *etnografski rječnik* pojmova sela Vukojevci.

1. ETNOLOGIJA I ETNOGRAFIJA

1.1. Definiranje pojma i opće odrednice

Kao polazište za detaljnije proučavanje etnološke građe sela Vukojevci krenut će se s definiranjem etnologije kao znanosti koja se bavi životom čovjeka općenito. Postoje različite inačice definicije etnologije kao znanosti, no sve se svode na njezino temeljno zanimanje, a to je proučavanje čovjeka i svih njegovih životnih obika. Dalibor Brozović u *Hrvatskoj enciklopediji* navodi tumačenje kako je *etnologija* (etno- + -logija), opće komparativno narodnoznanstvo, znanost koja proučava život naroda u njegovim najrazličitijim manifestacijama. Upotrebljavajući materijal koji joj daje opisno narodnoznanstvo (etnografija), etnologija dolazi do znanstvenih spoznaja o općim temeljima, oblicima, razvoju i rasprostiranju kulture čovječanstva. Etnologija proučava socijalno uređenje, gospodarske oblike, pravne uredbe, materijalnu i duhovnu kulturu (religiju, znanost umjetnost). (Brozović, 2001: 529) Za razliku od etnologije koja nudi općenita saznanja o životu naroda u najrazličitijim oblicima, *etnografija* (etno- + -grafija) je nauka koja opisuje i proučava materijalnu, društvenu i duhovnu kulturu (život, običaje, vjerovanja i dr.) pojedinih naroda. (Brozović, 2001: 529) Svrha je etnografije utvrditi sve kulturne sastavnice koje omogućuju otkrivanje načina života i kulture tzv. nižih društvenih slojeva pojedinih etničkih skupina u određenim povijesnim razdobljima. Pojavni oblici kulture bili su svrstani u tzv. *materijalnu, socijalnu i duhovnu kulturu*.

Tematski sklopovi područja *materijalne kulture* bili su oblici gospodarstva:

- tipovi privređivanja kao što su skupljanje, lov, ribolov, pčelarstvo, stočarstvo, poljodjelstvo, vrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo i sl. s odgovarajućim oruđima i pomagalima,
- pučko graditeljstvo i stanovanje (izgled naselja i kuća, unutarnje uređenje stana, pokućstvo),
- odijevanje i njega tijela (tipovi nošnji, nakit, ukrašavanje glave i tijela, osobna higijena),
- oružje (osobito u izvaneuropskih etničkih zajednica),
- jelo i piće te sredstva za uživanje (opijati),

- rukotvorstva i obrti (proizvodnja tekstila, obrada gline, kamena, drva, pruća, kore, slame, školjaka, kovina i dr.),
- prijevoz i prometna sredstva,
- razmjena i trgovina (platežna sredstva).

U okviru *socijalne* kulture istražuju se:

- obitelj i drugi oblici društvene organizacije (obiteljske i rodbinske veze, totemske skupine, dobni razredi, tajna društva, susjedske, lokalne i profesionalne zajednice, međusobna pomoć),
- odgoj, spolni život, vrednote i moralne norme te narodno (običajno) pravo.

Sastavnice su *duhovne* kulture:

- običaji (životni: od rođenja do smrti, godišnji ili kalendarski, običaji uz pojedine poslove i sl.),
- igre odraslih i dječje igre, vjerovanja i rani oblici religije (pučka pobožnost),
- umjetnički izražaji (folklor), kao što su likovni izraz, folklorna glazba i glazbala, ples i plesne igre, folklorno kazalište, usmena književnost,
 - predodžbe o životu i svijetu; različita znanja.⁴

⁴Medicinska, farmakološka, astronomska i sl. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18532>)

2. NAŠICE I NAŠIČKI KRAJ

2.1. Grad Našice – nekad i danas

Našice se prvi put spominju 1229. godine. U srednjovjekovnim ispravama nazivaju se: Nolko, Nolche, Negke, Nexe, Nekche (mađarski), Naschitz (njemački), Vesice i Nesice. Svjetovni gospodari Našica i našičkog posjeda bijahu Abe, David Lacković, Ivan Korvin, Ivan i Nikola Gorjanski, te iločki knezovi Ujlaky. U crkvenom pogledu vlasnici su templari, ivanovci i franjevci. Godine 1734. našički posjed kupuju grofovi Pejačević i drže ga sve do 1945. godine. Našice, grad duge povijesti, obiluju kulturno-povijesnim spomenicima. Klasicistički dvorac obitelji Pejačević jedna je od najljepših građevina na ovim prostorima. U prostranom parku Pejačevići su izgradili manji, prizemni lovački dvorac. U gradu je i neogotička kapelica s kriptom obitelji Pejačević te grob skladateljice Dore Pejačević. Tu su i gotičko barokni franjevački samostan i župna crkva sv. Antuna Padovanskog, barokizirana u 18. stoljeću s bogato urešenim oratorijem s grbom Pejačevića i rešetkama bez premca u cijeloj Hrvatskoj.⁵

Silvija Lučevnjak u knjizi *Našice moj grad* navodi kako su Našice povijesno središte našičkog kraja koji zauzima zapadni dio Osječko-baranjske županije (uz područje Grada Našica to su još današnje općine: Đurđenovac, Feričanci, Donja Motičina, Koška i Podgorač. Napokon, u samostalnoj Republici Hrvatskoj ovo mjesto postaje središte Grada Našica kao jedinice lokalne uprave i samouprave. Iako pripada pravom panonskom prostoru, među slavonskim gradovima ističe se svojim specifičnim smještajem na gorskom hrbatu Krndije (nadmorska visina oko 150 m), na raskrižju važnih kopnenih putova.

Danas je na području Grada Našica, uz gradsko naselje Našice, niz naselja seoskog ili prigradskog tipa: Brezik Našički, Ceremošnjak, Crna Klada, Gradac Našički, Granice, Jelisavac, Lađanska, Lila, Londžica, Makloševac, Markovac Našički, Martin, Polubaše, Ribnjak, Rozmajerovac, Velimirovac, Vukojevci, Zoljan. Prema zadnjem popisu stanovništva (2001.) grad Našice bilježi oko 17.300 stanovnika, od čega u samim Našicama živi nešto više od 8.000. (Lučevnjak, 2009: 9)

⁵ Rimokatolička župna crkva sv. Antuna Padovanskog sjedište je istoimene župe i našičkog dekanata Požeške biskupije. Crkveni god (proštenje) ili kirvaj slavi se 13 lipnja, a ujedno se i taj dan slavi kao Dan grada (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Na%C5%A1ice>)

Grad Našice nekoliko godina zaredom čine najljepšim malim gradom kontinentalne Hrvatske upravo njegovi spomenici i znamenitosti. U gradu se nalazi, već spomenuti, dvorac obitelji Pejačević, crkva sv. Antuna Padovanskog i mnoštvo drugih starina, te poznati našički Veliki park. U novije vrijeme postalo je poznato i umjetno jezero Lapovac, na kojem se održavaju brojna veslačka natjecanja. Našice trenutačno imaju dvije osnovne škole (Osnovna škola Dore Pejačević i Osnovna škola Kralja Tomislava), te jednu Srednju školu Isidora Kršnjavoga s više smjerova (gimnazije: jezična, matematička i opća; ekonomska škola; ...). Kulturni život našičkog kraja obogaćuje HKD Lisinski čije se probe odvijaju u dvorcu obitelji Pejačević. Osim HKD-a u dvorcu su smješteni i Zavičajni muzej Našice te Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica, unutar koje djeluje Središnja knjižnica Slovaka u Hrvatskoj (Ústredná knižnica Slovákov v Chorvátskej republike). Našice imaju i osnovnu glazbenu školu "Kontesa Dora" te udrugu stvaratelja u kulturi "Rima" Našice. Sportski život grada veoma je bogat. Evo koji se klubovi mogu pronaći u Našicama: RK NEXE - natječe se u Prvoj hrvatskoj rukometnoj ligi i regionalnoj SEHA ligi, NK NAŠK je nogometni klub koji se natječe u 3. HNL - Istok, KK Našice košarkaški klub koji se natječe u B1 ligi, ŽOK Našice koji se natječe u 3. odbojkaškoj ligi istok, NK Šipovac Našice je nogometni klub koji se natječe u 2. ŽNL Nogometno središte Našice, MNK Našice je malonogometni klub koji se natječe u 2. hrvatskoj malonogometnoj ligi Istok, Teniski klub Našice, natječe se u 3. hrvatskoj teniskoj ligi Istok, Klub slobodne borbe "Impact" Našice, Taekwondo klub "Našice", Streličarski klub Našice, Streličarski klub mjesnih invalida "Kuna" Našice, Streljački klub "Našice", Stolnoteniski klub "Dora" Našice, Stolnoteniski klub "Našice", Šahovski klub "Slavonac" Našice, Šahovski klub tjelesnih invalida "Šah- mat" Našice, Udruga starih športova "Slavonac" Našice, Športsko udičarsko društvo "Šaran" Našice, Kickboxing klub "Gladijator" Našice, Karate klub "Nexe" Našice, Kuglački klub Našice, Moto klub "Racing" Našice, Biciklistički klub "Našice", Prva dječja športska akademija Našice, Udruga za šport i rekreaciju "Lapovac" Našice, Športska udruga tjelesnih invalida "Našice", Zajednica športskih udruga grada Našica. U gradu djeluje i nekoliko udruga.⁶

⁶ Javna vatrogasna postrojba Našice, Dobrovoljno vatrogasno društvo Našice, osnovano 1888., Lovačka udruga "Jelen" Našice, Gljivarsko društvo Našice, Planinarsko društvo "Krndija" Našice. (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Na%C5%A1ice>)

2.2. Vukojevci

Kako je već navedeno u radu, grad Našice ima nekoliko prigradskih i seoskih naselja. Temelj će zanimanja ovog diplomskog rada biti selo Vukojevci. O njegovu postojanju nema mnogo zapisa i podataka i zbog toga je svaki podatak sakupljen ovim istraživanjem izuzetno vrijedan.

Selo Vukojevci smjestilo se na šestom kilometru uz cestu Našice-Đakovo. Ime sela Vukoyevch (Vukojevci) prvi se put spominje 1407. godine u sastavu posjeda Aba našičkih. Pod turskom vlašću selo je seljačko, a kasnije graničarsko. 1698. selo se spominje pod nazivom Vukoieffczy. 1730. godine u selu je drvena kapela s drvenim tornjem i u njemu dva zvana, a crkva je posvećena Utisnuću rana sv. Franje.⁷ Nakon izgradnje crkva je posvećena sv. Ferdinandu kralju. 1946. odlučeno je da se Vukojevci vrate našičkoj župi. Tada se vraća i stari zaštitnik tj. slavi se Utisnuće rana sv. Franje i Antun Pustinjak. Izvan sela je kapelica posvećena svetom Iliji koja je sagrađena 1919. godine. Ispred kapele je iskopan bunar na kojem su žene odlazile na Cvjetnu nedjelju prije zore po vodu. 1956. počinje gradnja voćnjaka *Kuklijaš* u kojem radi većina stanovništva. Prije sadašnjeg jabukovca na južnoj strani sela u *Benačiću* bile su nasade višanja i bresaka. U selu su postojala tri seoska bunara i mnogo izvora. Podno lijeve strane ulice teče potok na kojem su bili mnogi izvori i uzidani bunari koji su zapušteni nakon dolaska gradske vode. Poznati izvor vode *Likovac* je 1998. obnovljen.⁸

⁷ 1820. godine u selu se na mjestu stare gradi nova crkva čiju gradnju pomaže grof Pejačević.

⁸ Bilješke Branka Kranjčeva

3. MATERIJALNA KULTURA

Materijalna se kultura, kako je već navedeno, bavi različitim gospodarskim oblicima i oblicima privređivanja za svakodnevni život. Iz područja materijalne kulture u ovome će se radu obraditi područja *pučkog odijevanja* (tipovi nošnji, nakit, ukrašavanje glave i tijela) te *rukotvorstva* (proizvodnja tekstila) koje je bilo primarno zanimanje, uglavnom ženskog, stanovništva u Vukojevcima.

3.1. Pučko odijevanje (tipovi nošnji, nakit, ukrašavanje glave i tijela)

Aleksandra Muraj u knjizi *Pučka kultura odijevanja* navodi kako je u razdoblju prelaska iz 19. u 20. stoljeće način odijevanja još vrlo očigledno odvajao seljački društveni sloj od ostalog pučanstva u Hrvatskoj. Vanjski se izgled seljaka, i svakidašnji i blagdanski, odlikovao prepoznatljivim stilom, za koji je odlučan bio kroj odjeće, nerijetko vrlo starog postojanja, uporaba materijala pretežno proizvedenog kod kuće te posebnost ukrasa. Taj je stil proizlazio iz tadašnjeg seljačkog načina života, bio određen mnogim njegovim segmentima, ali također prilagođen mnogim njegovim potrebama. (Muraj, 2001: 199)

Tihana Petrović u svome članku *Hrvatska tradicijska nošnja našičkog kraja* navodi kako se narodna nošnja našičkog kraja počela rano mijenjati, preslojavati i gubiti pa nam proučavanje ovog dijela tradicijske kulture predstavlja veliki problem. U većini slučajeva nošnja je sačuvana samo fragmentarno, obiluje mnoštvom dijelova izrađenih od materijala industrijske izrade, utjecaja građanskog odijevanja i mode. Siromaštvo i ratovi naročito su pogodovali njenom nestajanju. Obradena je, koliko se to moglo, ženska muška, i donekle, dječja odjeća uz pomoć sačuvanih fotografija i sjećanja kazivača. (Petrović, 1993: 102)

3.1.1. Ženska narodna nošnja

Kazivačica Agata Ivanović navodi kako se u Vukojevcima razlikuju dvije osnovne nošnje, a to su: *svečana blagdanska nošnja* i *odijelo*. T. Petrović ističe kako je naziv *svečana blagdanska nošnja* (Slika1.) odjeća koju kazivači smatraju narodnom nošnjom za razliku od ostalih odjevnih kombinacija koje su se sastojale od raznih odjevnih predmeta od kupovnih tkanina i građanskog kroja. Sjećanja su na ovu nošnju još živa. Na terenu se mogu naći sačuvani dijelovi nošnje, a rjeđe je i u cjelosti sačuvana. Ta se nošnja nekada, kao i danas oblači samo u najsvečanijim prilikama (npr. za državne blagdane, lokalne kulturne manifestacije i razne smotre folklor) kao i za velike crkvene blagdane. Nošnja, točnije neke varijante i kombinacije u

odijevanju, bit će obrađeni na temelju sačuvanih predmeta, fotografija i sjećanja kazivača u selu Vukojevci. O tome kako su se odijevali seljaci u našičkom kraju u prošlom stoljeću ima malo podataka. (Petrović, 1993: 102)

Slika 1. Na slici je prikazana *svečana blagdanska nošnja*, koja se nosila samo u najsvečanijim prigodama. Na slici su prikazane Kata Forintić (rođena Dukmenić), Agata Ivanović (rođena Dukmenić) i Bara Koprivnjak (rođena Gabajček) 1953. godine.

Anica Matajčević navodi kako se na gornji dio tijela oblačila košulja dugačkih ili kraćih užih rukava, *švabica*, koja se ukrašavala bečkim vezom, tkanjem, raspletom ili štikanjem. Rukavi i ovratnik košulje bili su *oblekani*. T. Petrović pojašnjava kako je *oplećak* bluza širokih rukava, sašivena od domaćeg pamučnog platna na način starinskog krojenja, pri kojemu se ništa ne odbacuje nego se nabiru ravne pole platna. U ramenima i zapešću rukav je gusto nabran, *narancan*. U zapešću rukava obično je raspoređeno nekoliko dugmetom ili omčicom ili se vezuje uzicama. Gusti nabori rukava u zapešću su fiksirani uskom pletenom trakom, *obišvom*. Od te se trake prema šaci rukav širi u naborima koji se zovu *repete*. Osim ovih oplećka svakodnevno i, u manje svečanim prilikama, nosili su se oplećci uskih rukava. Uz rub rukava, skupljenog u zapešću, bila je, također, prišivena čipka (*ekla, hekla*) tvorničke izrade. Za svečane prilike oblačio se oplećak s utkanim boranim ukrasom na leđima i rukavima. (Petrović, 1993: 103) T. Petrović navodi da su se kao marame obično se nosile velike kvadratne marame tvorničke izrade od vunene tkanine cvjetnog uzorka. Kupovale su se u trgovinama ili kod robara. Marame (*kašmirice*) križale su se na prsima, a krajevi su se zicali za suknju ili vezivali na leđima što je ovisilo o veličini marame. Uz rub marame su pričvršćene vunene ili svilene uvijene rese (*rojte*). Marame su obično nazivane imenima koje potječu od naziva za tkanine od kojih su načinjene. (Petrović, 1993: 105) T. Petrović ističe kako su se na donji dio oblačile podsuknje

skutići i *interok*. Najčešće su nosile dvoje *skutića* i jedan *interok*, ali je moglo biti i više. *Skutići* su bili ukrašeni bečkim vezom, tkanjem (*zatke*), *šlingom*, heklanjem i kupovnom šlingom. *Interok* je uvijek bio bijel, oblekan, šlingan ili ukrašen kupovnom šlingom, a mogao je biti načinjen i od kupovnog pamučnog platna *šifona*. Kao najdonja podsuknja nosili su se *skutići*. Ove su podsuknje bile načinjene od mješavine konoplje, ili lana s pamukom, ili finija od čistog pamuka. Uz rub su bile ukrašene gustim tkanim ili vezenim ukrasima koji oponašaju tkani ukras. (Petrović, 1993: 105)

Mara Valenčak navodi kako su se preko podsuknji oblačile *skute* koje su bile različitih boja ovisi kako je koja djevojka voljela. *Skute* su *plisirane (nafaltane)* na velike ili male nabore ili uopće nisu imale nabor. T. Petrović ističe kako su suknje sašivane od kupovne tkanine svilenkastog sjaja *satina*, vrste pamučnog platna tvorničke izrade *cica* ili vunene tkanine karakterističnog uzorka *delina*. Obično su bile skrojene od dva dijela, prednjeg ravnog komada i stražnjeg vrlo širokog koji je slegan u sitne okomite nabore, *falde*, široke oko dva cm. Prednji dio suknje nije bio nabran jer je taj dio prekriven pregačom pa nije bio potrebe da se i tu nabire. Kao gornje suknje počele su se nositi i suknje zvane *mušuleni* izrađene od *ćenara*, vrste fine bijele prozirne pamučne tkanine s okomitim usnivanim prugama. (Petrović, 1993: 104) Nadalje, Petrović navodi kako se na *skute* vezala tkana kecelja ili vezeni, oblekani, štikani ili svileni *opreg*. Posebno su interesantne pregače od domaćeg platna, sastavljene od dvije pole platna. Pregače su otkane tako da im je uzorak smješten u donjem dijelu pregače, a može prekrivati polovinu ili njen veći dio.⁹ Nadalje, T. Petrović ističe kako su se na noge oblačile bijele pamučne čarape koje sežu iznad koljena. Uz svečanu su se nošnju nosile bijele pamučne čarape s reljefnim pletenim izbočinama, čarape na bumbiće ili kupovne, a nosile su se i čarape pletene od vunice bijele boje. Žene su na nogama nosile *počne* ili *čorape* od stupane crne vune i kožnog potplata. Vrlo rano, početkom stoljeća, a i ranije, počele su nositi papuče, vezene papuče kao i cipele s peticom. Uz svakodnevnu, radnu odjeću, nosili su se *opanci*. U našičkom kraju su se nosile dvije vrste kožnih opanaka *lički opanci* i *opanci obuvačama*. *Opanci obuvačama* su starija tradicija, a uz njih su se nosili tkani komadi platna ili sukna za omatanje nogu *obojci*. (Petrović, 1993: 105) Petrović napominje kako se ženska nošnja, o kojoj se detaljnije govori u ovom dijelu prikaza, nosila kao svečana nošnja od početka 20. stoljeća pa do tridesetih godina kada dolazi do skraćivanja duljine suknje, većeg utjecaja građanske mode i bržeg nestajanja nošnje. Ova se nošnja po kroju gotovo i ne razlikuje od starije ovdje spomenute varijante oblačenja. Stariji kroj

⁹ U ovom kraju su se vrlo već u prošlom stoljeću počele nositi pregače (*opregovi*) od kupovnih tkanina i drugačijeg kroja. Zvale su se prema vrsti platna od kojeg su načinjene ili po vrsti ukrasa: svileni, štofani, *pergulinski*, sašiven okolo na ganer, vezeni *opregovi*.

još uvijek je zadržan, iako se promijenio materijal od kojeg se šila odjeća. Domaće je platno sve više zamjenjivano kupovnim tvorničkim tkaninama. (Petrović, 1993: 103)

Julka Aničić ističe posebnosti druge varijante djevojačke nošnje koju stari ljudi zovu *odijelo* (Slika 2.). Nosila se nedjeljom na mise u selu i sve druge dane. Za mise i neka druga svečana događanja oblačilo se štofeno, sometno i svileno odijelo, a kada su djevojke polazile na put ili plesati u seoski dom oblačilo se pergulinsko odijelo. Razlika od svečane blagdanske nošnje je da umjesto marame i *kroglina* oblače *rekljicu*. Preko zime na ovu se nošnju oblačio vuneni *frosluk* ili debela plišana jakna. T. Petrović napominje kako su se žene po hladnijem vremenu i zimi ogrtale vunenim maramama, kraćim ili dužim haljecima bez rukava tipa prsluka s runom okrenutim unutra, a s vanjske strane ukrašene raznobojnim kožnim aplikacijama (*berebeće*) ili ogledalcima. Nosili su se i dugački kaputi s rukavima izrađeni od bijele suknene tkanine ukrašene s aplikacijama (*surke*), kaputići od stupane vune (*štrikanci*), kratki kaputići od pliša (plišane jakne). (Petrović, 1993: 111)

Slika 2. Na slici je prikazana druga varijanta ženske nošnje, *odijelo*, koja se nosila nedjeljom na misu i sve ostale dane. Na slici su prikazane Kata Forintić (rođena Dukmenić) i Agata Ivanović (rođena Dumenić) 1954. godine.

Julka Aničić ističe tri varijante ženske nošnje koje sežu od početaka 20. stoljeća pa do današnjih dana. Razlikuju se tri varijante nošnje, a to su: duga varijanta, kraća varijanta te najnovija varijanta. *Duga* ili *starinska varijanta* pripada prema kazivanjima početku 20. stoljeća. Djevojke su u toj varijanti nosile *rekljicu*, koja je bila svilena ili štofena, ispod koje se nosio bijeli oplećak uskih rukava. *Rekljice* su bile strukirane ili rezane iznad prsa. U dugoj je varijanti suknja bila svilena ili štofena, dok je pregača mogla biti svilena, tkana ili štofena. Osim *rekljice* ispod koje

se nosio bijeli oplećak uskih rukava, postojala je i varijanta u kojoj su žene nosile oplećak širokih rukava preko kojeg se stavljala *farbarska* marama. Ispod svilene ili štofene suknje nosile su se redom podsuknje *skutići*, *zatke*, *podinterok* i *interok*.¹⁰ *Kraća varijanta* obuhvaća kraj 20- ih i početke 30- ih godina 20. stoljeća. Kod ove nošnje, kako i sam njezin naziv navodi, došlo je do njezina skraćivanja te je ona sada bila dužine do iznad gležnja ili do pola lista. U kraćoj su verziji *rekljice* bile više strukirane te su nastajale pod velikim utjecajem građanske mode. Uz ovu varijantu nošnje žene su oko struka stavljale kajiš. Kazivači napominju kako su vukojevačke žene veoma pazile na boje i njihovo slaganje te su uz određene boje sukanja nosile samo određenu boju marama.¹¹ U kraćoj su se varijanti boje još više kombinirale, dok su poduknje ostale iste samo se njihova dužina skratila. *Najnovija varijanta*, koja obuhvaća četrdesete godine 20. stoljeća pa nadalje, donosi drugačiji kroj rekljice, a posebnost je ove nošnje detaljan odabir materijala, boja i uzoraka marama i sukanja. Nosio se oplećak užih rukava s rekljicom koja je strukirana. Podsuknje *skutići*, *zatke*, *podinterok* i *interok* ostale su iste kao u kraćoj varijanti. Žene su nosile bijele dokoljenice dok su u zimsko vrijeme oblačile kupovne ili štrikane dokoljenice, a obuvale su cipele s potpeticom. Svaki su dan žene nosile kratke štrikane čarape.

T. Petrović napominje kako je nakit u našičkom kraju skroman i jednostavan kao i odjeća. Na rukama su žene, a rjeđe muškarci, nosili narukvice ispletene od vunice u boji i bijelih zrnaca zvanih *narukvice* koje su prema kazivanjima bile u bordo boji. Oko vrata se u većini slučajeva nosio *kroglin*, ovratnik širok desetak centimetara načinjen od kupovne *šlinge*, nabrane na uzicu.¹² Najčešći prsni nakit u ovom kraju su bile niske zrnja (*đerdani*), *medaljice na sometu* ili *dukati na sometu*. (Petrović, 1993: 109) A. Ivanović navodi kako su *medaljice na sometu* uglavnom nosile siromašnije žene na čijim su madaljicama bile svetačke slike. Također, napominje i nošenje *srebrnjaka* na *pantlici*, svilenoj maloj traci u boji. *Srebrnjak* su nosile samo djevojke koje su ga imale, a ujedno su bile i malo imućnije. Poznato je da su se žene kitile više nego muškarci pa je njihov nakit bogatiji i raznovrsniji.¹³ Žene su u rukama držale tkane maramice, a kasnije i vezene maramice.

¹⁰ Kazivači navode kako je broj podsukanja ovisio o građi žene. S obzirom na to, mršavije su žene morale nositi više podsukanja dok su one druge nosile manje.

¹¹ Primjerice crne ili bordo marama kombinirale su se samo s bordo ili smeđim suknjama.

¹² Kazivači navode kako su se na kroglin stavljali dukati koji su bili navezeni na *sometsku traku*.

¹³ Nakit se prema kazivanjima nosio samo u svečanim prigodama iz velike crkvene blagdane, a prenosio se s majke na dijete.

3.1.2. Pučko žensko češljanje i opremanje glave

Vesna Zorić u knjizi *Starinsko češljanje i opremanje glave* ističe bitan element u tradicijskom obrascu odijevanja koji bitno razdvaja tipove i inačice narodne nošnje, a podrazumijeva način češljanja i opremanja glave. Njime su se, uz manja odstupanja, u svim kulturnim područjima Hrvatske najrječitije iščitavale sve one statusne promjene kroz koje je žena prolazila tijekom života. Po njemu se prepoznavala djevojčica od djevojke udavače, mladenka, mlađa udana žena od starije, udovica. Unutar svakog kulturnoga područja razlikovala su se svakodnevna, svečana i obredna opremanja glave. Međusobna različitost očitovala se ponajprije u materijalu pokrivala, ukrasu i njegovoj količini. (Zorić: 2001, 243)

Anica Matajčević pojašnjavajući žensko češljanje, navodi kako su djevojke prema kazivanjima noseći dužu varijantu nošnje bile začešljane, bez razdjeljka na pola glave, a kosu su imale povezane u *ćutuk* (Slika 3.). T. Petrović pojašnjava djevojačko vezanje kose u *ćutuk*. Navodi kako se kosa se uplete u dvije pletenice ako je kosa bila bujna i u četiri pletenice. Pletenice se na zatijku prekriže i smotaju jedna oko druge tako da se dobije duguljast oblik, a kosa se pričvrsti ukosnicama. (Petrović, 1993: 106) Nadalje, Matajčević ističe kako se u kraćoj varijanti nošnje kosa na tjemenu *brenovala* i bila je povezana u *ćutuk*. Dok se u najnovijoj varijanti kosa nije *brenovala* nego se što više povlačila na čelo, ili bila s razdjeljkom na pola glave, te povezana u *ćutuk* (Slika 8).¹⁴

Slika 3. Na slici je prikazana *djevojačka frizura*, u kojoj su se djevojke na tjemenu *brenovale*, a kosa ima je bila povezana u *ćutuk*.

¹⁴ Kosa se u svim varijantama ukrašavala muškatlima ili asparagusom koji su se stavljali oko *ćutuka* kako bi češalj bio vidljiv.

3.1.3. Nošnja i oglavlja mladenke

Mara Valenčak, opisujući posebnu svadbenu nošnju koju su nosile mladenke, navodi kako se mladenka na dan vjenčanja mladenka oblačila u bijelu svilenu nošnju (Slika 4.). Prvo se oblači košulja, zatim podsuknje, *skute*, *opreg*, a na kraju *rekljica*. Mladenka oblači svileni *opreg*, ali ima starih fotografija gdje imaju i vezeni *opreg*. Kao i djevojke, brenovane su i počesljane u *ćutuk*. Na glavi nose bijeli voštani vijenac, a u starija vremena uz vijenac nosile su i *pantlike*. *Pantlike* su svilene trake u boji, najčešće bijele, roze, plave, crvene a dugačke su oko jedan metar. Unazad šesdeset godina nosi se dugački veo. Na nogama su obuvale bijele pamučne čarape i cipele. Prije početka upotrebe buketa, nosile su vezenu maramicu preko koje su se držale s *đuvegijom*.

Slika 4. Na slici je prikazana *nošnja mladenke*. Obučena je u bijelu svilenu nošnju, a na glavi je nosila voštani vijenac, svilene pantlike i mašnu.

3.1.4. Nošnja i oglavlje udane žene

M. Valenčak iznosi da su žene, kao i djevojke, nosile odijelo (Slika 5.). Starije žene su preko *šamije* znale zavezati maramu.¹⁵ Žene su za svečane prilike nosile štofeno, vezeno ili sometno odijelo, a za svaki dan *pergulinsko* odijelo. Na nogama su imale bijele pamučne čarape i cipele. Preko zime su na *rekljicu* oblačile štrikani vuneni *frosruk* bez rukava i veliku vunenu maramu u četiri čoška. Poslije vjenčanja skratile su kosu tako da je njihov *ćutuk* bio manji od onoga kod djevojka. Na *ćutuk* su stavljale željeznu podlogu, češalj, a zatim marame. Prva marama koja se veže je tanka i crna kako bi se dobio pravilan oblik ogjavlja. Nakon nje veže se ukrašena

¹⁵ Marama je bila tkana, plišana ili svilena.

kašmirska marama i oko *ćutuka* ukrasi dugačkim iglama bumbačama koje na kraju imaju bijele kuglice.

Slika 5. Na slici je prikazana *nošnja i oglavlje udane žene*. Na slici su prikazane Julka Antolović i Manda Kasapović (rođena Gabajček) 1954. godine. Žene nose pergulinsko odijelo i na glavi šamiju.

3.1.5. Nošnja za vrijeme korizme i žalovanja

Jasna Čapo Žmegač u svojoj knjizi *Hrvatski uskrсни običaji napominje* kako se nošnja za vrijeme korizme, te kada je netko za nekim *đasio* (žalio za umrlim članom obitelji ili rodbine) malo se razlikovala od uobičajene (Slika 5). Ženske su se podsuknje (*skutići*) ukrašavale crnom bojom, a i opreg je bio tamnije boje: smeđi, tamnoplavi, crni. Djevojke i žene nosile su maramu. Djevojke se nisu *brenovale* niti ukrašavale cvijećem, a žene su preko šamije svezale maramu. Obuvale su crne čarape i cipele. Korizmena je nošnja bila skromnija, manje ili nimalo ukrašena. Nije se nosio nakit, a djevojke i mlade žene koje to inače nisu činile prekrivale su glavu pri odlasku iz kuće, osobito za odlazak u crkvu.¹⁶ (Čapo, Žmegač: 1997, 48 - 51)

¹⁶ Uskrs je blagdan o kojemu se u svim hrvatskim krajevima očekivalo da će svatko, a osobito mladi ljudi, odjenuti nešto novo

Slika 5. Na slici su prikazane muška i ženska nošnja za vrijeme žalovanja.

3.1.6. Muška narodna nošnja

Za razliku od ženske nošnje, muška se nošnja sastoji od manje dijelova i mnogo je jednostavnija te je do današnjih dana ostala gotovo nepromijenjena (Slika 6.). Mušku se nošnju još uvijek može pronaći u ormarima nekih kazivača, a nosila se samo u najsvečanijim prilikama.

Slika 6. Na slici je prikazana muška narodna nošnja.

Kako pojašnjavaju Ivanković i Šimunić u svojoj knjizi *Hrvatske narodne nošnje* osnovne dijelove muške nošnje činile su nekoć široke platnene *gaće* (hlače) i platnena *izodnjica*, košulja koja se nosila povrh gaća. (Ivanović, Šimunić: 2001, 15) T. Petrović opisujući tradicijsku mušku nošnju našičkog kraja nudi kako je to tipična panonska odjeća. *Gaće* su hlače širokih nogavica izrađene od domaćeg pamučnog platna. Svaka nogavica – *gaćavica* je načinjena od dvije pole platna. U struku su gaće obično podvrnute u rub kroz koji se provlači uzica zvana *svitnjak*, kojim se gaće sprijeda vežu. Uz rub su nogavice obično ukrašene raspletom. *Izodnjica* se, kao i *gaće*, šije od domaćeg platna otkanog na stanu pomoću dvije nićanice. Prsa su i leđa spojena na ramenima, a s unutrašnje strane ramena su pojačana kvadratnim komadima platna za koje se kaže – *podšiveno oplatama*. Prsa su *izodnjice* ukrašena raspletom – vađenjem i vezom po žici. Kroz sredinu *izodnjice* je prorezan otvor za glavu s rasporem niz prsa. Raspore se zakopčava s

dva reda malih crnih dugmeta. *Izodnjica* i *gaće* ukrašeni su istovrsnim ukrasom, najčešće *raspletom*. Taj se ukras stavljao na prsa košulje, te uz rub nogavica. U struku se košulja, *izodnjica* opasuje uskim tkanim pojasom izrađenim od raznobojne vunice ili kožnim pojasom (kajišem) koji su prema kazivanjima nosili bogatiji muškarci. U Vukojevcima su muškarci ispod vrata povezivali mašnu (širu traku od kupovne tkanine).¹⁷ Na *izodnjicu* se oblačio prsluk bez rukava od crnog baršuna uskih leđa zvan *prosluk*. Leđa prosluka su uža od prednjice. Na prednjici su obično bila urezana dva džepića, također obrubljena filcom. *Prosluk* se nije kopčao iako je s obje strane prednjice imao šest rupica, a bio je podstavljen s kariranim platnom. Uz svečanu nošnju *izodnjicu*, što je ujedno i naziv za mušku košulju, muškarci su ljeti oblačili *obojke* i *opanke*, a zimi su oblačili vunene čarape. Nosili su i platnene čarape bez ukrasa od domaće ili kupovne vune obojane anilinskim bojama, te ličke opanke ili opanke obuvačama. (Petrović, 1993: 111 - 112) Ivo Aničić navodi kako su se zimi nosili vuneni *obojci* u boji, a kada nije bilo toliko hladno muškarci su nosili bijele pamučne obojke. Na glavi se nosio crni šešir, često zvan i kapa, zakićen cvijećem. Tihana Petrović ističe kako su svaki dan muškarci nosili neukrašenu *izodnjicu* i *gaće*, poderane *obojke*, tzv. *okrajke* i *opanke obuvačama*. Muškarci su, kao i žene, vrlo rano počeli nositi odjeću – hlače, košulje i kaputiće izrađene od kupovnih materijala i sašivene po građanskom kroju i modi. (Petrović, 1993: 112) Ivo Aničić napominje kako su *čovene surke* i *kabanice* nosili samo najbogatiji muškarci početkom 20. stoljeća. Muškarci su za vrijeme korizme te kada se *đasljo* nosili crno ili tamno odijelo. Za blagdan Duhova, Spasova i blagoslov žita muškarci su bili u *izodnjici*. Nadalje, Aničić izdvaja kako su se u svečanim prilikama muškarci ogrtali dugačkim kaputima od sukna ukrašenog aplikacijama (*čovenim surkama*), kaputima od ovčje kože s runom okrenutim s unutrašnje strane ukrašeni kožnim aplikacijama koje su zvali *kožuv*, te dugačkim kožnim ogrtačima bez rukava (*kabanicama*). Početkom stoljeća mladi ljudi i momci su počeli nositi kratke kapute s krznom oko vrata (*kapute s mačkom*), koje su šili krojači zanatlije zvani *šnajderi*.

¹⁷ Mlađi ljudi su nosili crvene mašne, a stariji crne.

3.2. Rukotvorstvo i obrti (proizvodnja tekstila)

Jasna Jurković i Branko Kranjčev u članku *Dobivanje domaćeg platna u Vukojevcima* ističu kako okosnicu etnografske zbirke obitelji Majurac čine mnoga pomagala i sprave koje su se nekada upotrebljavale u postupku prerade tekstilne sirovine (lana i konoplje) te izrade domaćeg platna, primjerice: *stupa, trlica, greben, perajka, preslica, kolovrat, rašak, vitlo, čekrk, snovača, tkalački stan* itd. (Jurković, Kranjčev, 2012: 22) S obzirom na to da je ova prastara vještina rukotvorstva već gotovo pala u zaborav, u ovom se tekstu prvo ukratko opisuju svi postupci oko dobivanja i prerade sirovine u vlakno za pređenje, a potom i postupak pripreme i izrade platna na tkalačkom stanu onako kako se to radilo i još uvijek radi u Vukojevcima. Težište će rada ipak biti na opisu postupaka s lanom jer se ovdje više uzgajao lan nego konoplja. A. Ivanović navodi kako se *lan u Vukojevcima prestao sijati 60-ih godina 20. stoljeća. Već krajem 19. stoljeća počela se koristiti industrijska pamučna pređa, sama ili u kombinaciji s lanenom, da bi se od 60-ih godina 20. stoljeća tkalo uglavnom samo pamukom.*

3.2.1. Priprema lana za tkanje

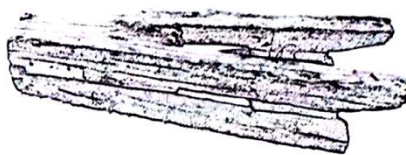
Jurković i Kranjčev navode kako se lan sijao u jesen ili u proljeće na popranu i dobro pognojenu zemlju. Sjeme se sijalo iz posebne drvene posude (*varčaka*) ili pak kakve druge posude, platnene torbe ili pregače. Prvi posao koji se morao obaviti u proljeće bilo je plijevljenje. Lan se plijevio jedan do dva puta; jesenski i sredinom ožujka. (Jurković, Kranjčev, 2012: 22) Dozrele biljke žene su čupale rukama. Išcupne stabljike slagale su u rukoveti (*ručice*) podjednake debljine, koje su zatim vezale debljim vlatima lana. *Ručicu* (Slika 7.) čini toliko išcupanih biljaka koliko stane u hvat obje šake. Po deset do dvadeset ručica slagale su ukriženo glavicama postavljenim prema gore na samom polju, gdje se lan rastao, u stožasti kup zvan *koza*.

ručica

Slika 7. Na slici su vidljive *ručice*, snopovi podjednake debljine u koje su se slagale iščupne stabljike lana, a vezale su se debljim vlatima lana.

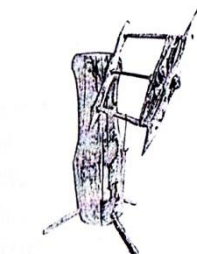
Ovi su se kupovi sušili po desetak dana, nakon čega su užetom od ražene slame svezani u snopove i odvezeni kući gdje su pohranjeni na suhome mjestu dok se nije našlo vremena za daljnju obradu. Nadalje navodi kako su sjemene glavice žene odstranjivale (*mlatile*) na dasci udaranjem *ručica pratljačom* (drvenim pomagalom za pranje rublja). Za prikupljanje sjemena pod dasku su podmetnule kakav stariji stolnjak, *ponjavac* (grubu lanenu plahtu) ili *petaru* (prostirku otkanu od grube lanene ili konopljine pređe, koja je rabljena kod gospodarskih poslova). Tako očišćenih dvadesetak *ručica* svezale su u snop užetom od ražene slame te ih priredile za namakanje u vodi. Lan se močio (*kiselio*) u vodi da bi stabljika omekšala. Snopove lana muškarci su potopili u vodu i učvrstili pomoću štapova ili pruća i kukastih grana (*sošica*) zabijenih u dno potoka. Lan se tako močio osam do deset dana, kad se stabljika počela listati vadila se iz vode. Snop su žene rastavile u *ručice* koje su zatim oprale u potoku i rasprostrle uz njegovu obalu te se lan tako *rosio* (sušio danju, a vlažio noću) sljedećih osam do deset dana. (Jurković, Kranjčev, 2012: 22) Sljedeća faza rada bila je odvajanje lika koji se nalazi pod korom stabljike, što se postizalo *mlaćenjem stabljike (nabijanjem)* pomoću nožne *stupe (stupke)* (Slika 8.). Ova masivna drvena sprava izrađena je iz dva dijela. U donji nepokretni dio, poput poluge, uglavljen je gornji pomični dio. Oba su dijela na prednjoj polovici svoje duljine nazubljena tako da zubima usjedaju jedan u drugi. Za rad na *stupki* bile su potrebne dvije žene. Jedna je gazeći nogama udarala gornjim dijelom po donjem dijelu *stupke*, a druga je sjedeći uz *stupku* kroz tako nastali procijep provlačila i okretala *ručicu*. *Ručice* su prethodno ugrijane na suncu, a katkada i u krušnoj peći, kako bi stabljika postala krhka i lakše se lomila. Tijekom nabijanja otpadao je drvenasti dio stabljike (*puzder*) od kojeg se *ručica* dodatno oslobađala naknadnim *ručičanjem* (trešnjom i udaranjem po motki – *pauzini* za koju žena drži prilikom nabijanja na *stupki*). Već prilikom rada na *stupki* (i kasnije na *trlici*) dobivale su se prva za predenje upotrebljiva vlakna zvana *podstupnjare*.

stupka

Slika 8. Na slici je vidljiva *stupa* (*stupka*), masivna drvena sprava koja je služila za obradu lana.

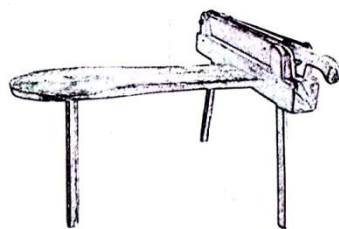
Ova su se vlakna bez dodatno čišćenja prela (*fitiljala*) na *fitiljači* (Slika 9.), pomagalu u obliku panja ili daske u čiji je gornji dio umetnut pomični okvir na koji se namatala ispredena nit. Ova nit, također zvana *fitiljača*, korištena je kao potka za tkanje *petare*. (Jurković, Kranjčev, 2012: 22)

fitiljača

Slika 9. Na slici je viljiva *fitiljača*, drveno pomagalo koje je služilo za pređenje lana.

Jurković i Kranjčev nadalje pojašnjavaju kako se finije čišćenje ručica od *puzdera* (*tarenje*) nastavljalno na *trlici* (jednostavna drvena ručna naprava na četiri noge, sastavljena od tupog drvenog ili željeznog noža umetnutog u procijep između dviju uzdužnih dasčica uglavljenih na vodoravno položenu dasku, ili tronožni oblik sa sjedalicom izvedenom proširenjem postranične daske) (Slika 10.) .

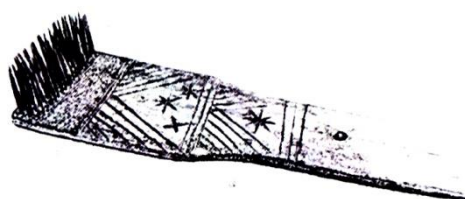

trlica

Slika 10. Na slici je vidljiva *trlica*, jednostavna drvena ručna naprava kroz koju se provlači samo vlakno lana već nabijeno na *stupki*.

Provlačenjem *ručica* ispod noža vlakna su se u potpunosti oslobađala *puzdera*. Prije obrade na *trlici*, ručice su se morale opet dobro zagrijati na suncu. Najfinija obrada ručica odvijala se njihovim prevlačenjem preko pomagala koje se sastoji od drvene daske u čiji su

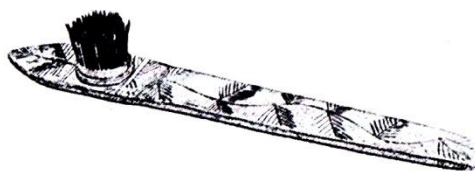
gornji kraj usađeni željezni zupci. Tom prigodom vlakno se ujedno i razvrstavalo; finije i duže odvajalo se od grubljeg i kraćeg. U uporabi su bila dva tipa ovog pomagala: *greben* (s pravokutno i u redove rjeđe postavljenim zupcima) (Slika 11.) i *perjaka* (s kružno, gušće postavljenim zupcima). Prvo se prevlačenje (*grebenanje*) odvijalo na grebenu pri čemu su na zupcima ostale *kućine* (lošija vlakna). (Jurković, Kranjčev, 2012: 22)

greben

Slika 11. Na slici je vidljiv *greben*, drveno pomagalo sastavljeno od drvene daske u čiji su gornji dio usađeni željezni, pravokutni zupci.

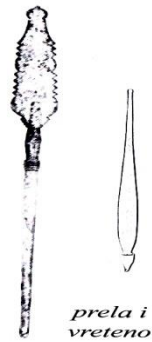
Drugo se prevlačenje (*perjanje*) odvijalo na *perjaci* (Slika 12.). Nakon perjanja na zupcima su ostala finija kraća vlakna, *kudilja*, a u ruci najfinija dulja vlakna, *povjesmo*. *Povjesmo* je korišteno za pređenje niti za osnovu, dok se od *kudilje* prela potka (*poutka*), a ponekad i osnovu. Osnova za grube protirke prela se pak i od vlakana dobivenih nakon obrade na grebenu. Po pet obrađenih ručica uvrnulo se u smotaj (*svrtak*, *povjesmo*) koji je sada spreman za pređenje.

perajka

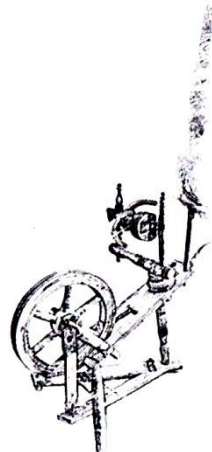
Slika 12. Na slici je vidljiva *perajka*, pomagalo koje služi da se nakon grebenanja lana na grebenu još finije obradi laneno snoplje.

Jurković i Kranjčev pojašnjavaju kako se tekstilna nit dobivala pređenjem *svrtka* pomoću *preslice* i *vretena* (Slika 13.). *Preslica* (*prela*) je drveno pomagalo u obliku štapa različito oblikovanog proširenog gornjeg dijela na koji se pričvršćivao *svrtak* odnosno *povjesmo*. Ispredena nit namatala se na *vreteno* (manji dreveni konusni štapić).

Slika 13. Na slici su vidljiva *prela* i *vreteno*, pomagala pomoću kojih se preo svrtak kako bi se dobila tekstilna nit.

Početakom 20. stoljeća *preslicu* i *vreteno* postupno je zamijenio *kolovrat* (Slika 14.), mehanizirana naprava koje se pokretala nogom, a ispredena se nit namatala na cjevčicu. Pritiskom noge na pedalu *kolovrata*, preko kotača se izazivala vrtnja cjevčice na koji se namatala ispredena nit. (Jurković, Kranjčev, 2012: 26)

kolovrat

Slika 14. Na slici je prikazan *kolovrat*, mehanizirana naprava koja se pokretala nogom, a preko kotača se izazivala vrtnja cjevčice na koji se namatala ispredena nit.

Ispredena se nit, zvana *pređa* (naziv je korišten za lanenu nit), s vretena odnosno cjevčice prematala na *rašak* (Slika 15.), jednostavno pomagalo u obliku ravnog štapa s rašljastim završetkom. Dno štapa uglavljeno je u daščicu postavljenu poprečno u odnosu na rašlje. *Rašaka* je bilo različitih veličina, što je ovisilo o namjeni *pređe*.

rašak

Slika 15. Na slici je vidljiv *rašak*, jednostavno pomagalo u obliku ravnog štapa s rašljastim završetkom na koji se s cjevčice spredena lanena nit prematala na rašak.

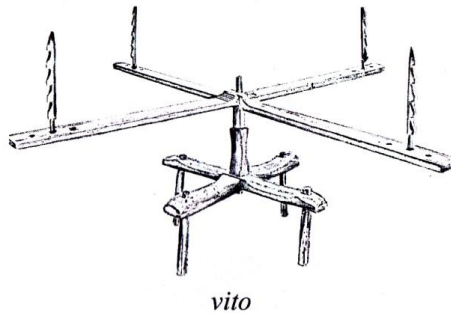
Nadalje, pojašnjavaju Jurković i Kranjčev, kako je sirova pređa obično zelenkastosive ili žućkastosmeđe boje, bio ju je potrebno izbijeliti, što se činilo *luženjem* (opkuhavanjem u lugu - otopini pepela u vodi). *Lužilo* se u većoj drvenoj posudi s otvorom pri dnu (*lužnici*). (Jurković, Kranjčev, 2012: 26) *Pređu* je za osnovu bilo potrebno škrobiti i time povećati njenu čvrstoću. Škrobila se štirkom koja se dobivala kuhanjem brašna. Potom se oškrobljena pređa ocijedila osušila i uvila u vitak zvan *komad*. Obradenu pređu trebalo je namotati (*sukati*) na kalemove da bi se mogla početi priprema za tkanje. Niti potrebne za osnovu namataju se na veće drvene kalemove (*mosure*) (Slika 16.), dok se niti potrebne za potku namataju na *cijevi* (cjevčice izrađene od bazge).

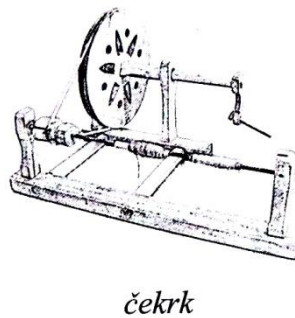
mosur

Slika 16. Na slici je vidljiv *mosur*, drvena naprava na koju su se namatale niti potrebne za osnovu.

U tu svrhu rabilo se križno *vitlo* (*vito*) (Slika 17.) i *čekrk* (Slika 18.). *Vito* je drveno pomagalo većih dimenzija u obliku dviju letvica (*vitlenice*) križno postavljenih na postolje i onu šipku. Krajevi *vitlenica* su probušeni kako bi se u otvore mogli umetnuti nazubljeni držači pređe (*ručice*) *vito* je korišteno za sukanje *pređe* (lanene niti) potrebne za tkanje.

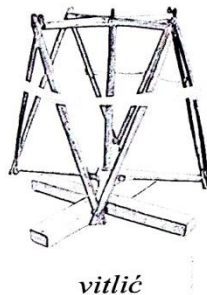

Slika 17. Na slici je vidljivo *vito* (*vitlo*), drveno pomagalo korišteno za sukanje pređe potrebne za tkanje.

Slika 18. Na slici je vidljiv *čekrk*, drvena naprava koja služi za namotavanje pređe.

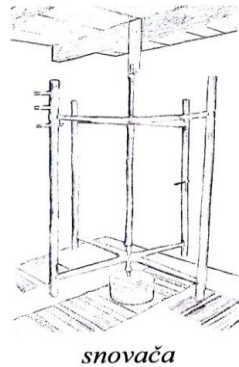
Istovrsno *vitlo*, ali manjih dimenzija (*vitlić*) (Slika 19.) korišteno je za prematanje *pređe* za konce, *dretve* (grublje upletene niti potrebne za izradu raznih uzica: za gaće, podsuknje) ili pamuka.

Slika 19. Na slici je vidljiv *vitlić*, pomagalo korišteno za namatanje pređe za koce.

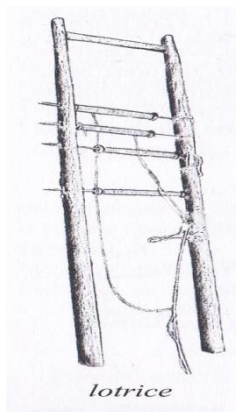
Pomoću *vitla* niti se drže napetim prilikom prematanja na kalemove ili cjevčice, što se radi pomoću *čekarka* (drvene naprave čiji je najvažniji dio osovina na koju se postavlja *kalem* ili *cjevčica*). (Jurković, Kranjčev, 2012: 27 - 28) Jurković i Kranjčev napominju kako se priprema

osnove za tkanje naziva *snovanje* i predstavlja jednu od najsloženijih faza u ručnom tkanju. *Snovanjem* se određuje širina i duljina osnove kao i način tkanja. Za *snovanje* se u Vukojevcima upotrebljava kružna *snovaljka* u obliku vrtuljka s klinovima (*snovača*) (Slika 20.). To je drvena naprava od četiri okomita stupa, visoka oko dva metra, gore i dolje međusobno spojena prekrizanim letvicama kroz čiju sredinu prolazi osovina. U gornjem je dijelu pričvršćena o kućnu gredu.

Slika 20. Na slici je vidljiva *snovača*, drvena naprava na *snovači* na kojoj se određuje i dužina tkanine koja se namjeravala otkati.

Dodatno pomagalo za *snovanje* su *ljestve* (*lotrice*, *lotre*) (Slika 21.) koje služe kao držači *mosura* prilikom *snovanja*.

Slika 22. Na slici su vidjive *lotrice*, dodatno pomagalo za *snovanje* koje služe kao držači *mosura*.

Za *snovanje* se nekada koristilo i pomagalo, *daščica za snovanje* (višestruko perforirana *daščica* s drškom) (Slika 23.), pomoću koje je bilo moguće odjednom namatati s većeg broja *mosura*.

Slika 23. Na slici je vidljiva *daščica za snovanje*, pomagalo za snovanje.

U Vukojevcima se snovalo u 8 do 15 *pasama*. Broj *pasama* ovisio je o namjeni tkanine i o debljini niti. Na *snovači* se određuje i dužina tkanine koja se namjeravala otkati. To se postiže spiralnim namatanjem pređe oko stupova *snovače*. Jedan namotaj oko sva četiri stupa daje približno 4 metra, odnosno jednu *struku* (dužinu tkanine). U Vukojevcima se za dužinu platna uzima 10 do 17 *struka*. Osnova se sa *snovače* skida veoma pažljivo i slaže se u niz omči (*lančase*). Priprema potke je puno jednostavnija. Niti se pomoću *vitla* i *čekrka* premataju na cjevčice manjih dimenzija izrađene od bazge (*cijevi*), koje se potom ulažu u *čunak* (pomagalo za vođenje potke u obliku lađice). (Jurković, Kranjčev, 2012: 29 - 30)

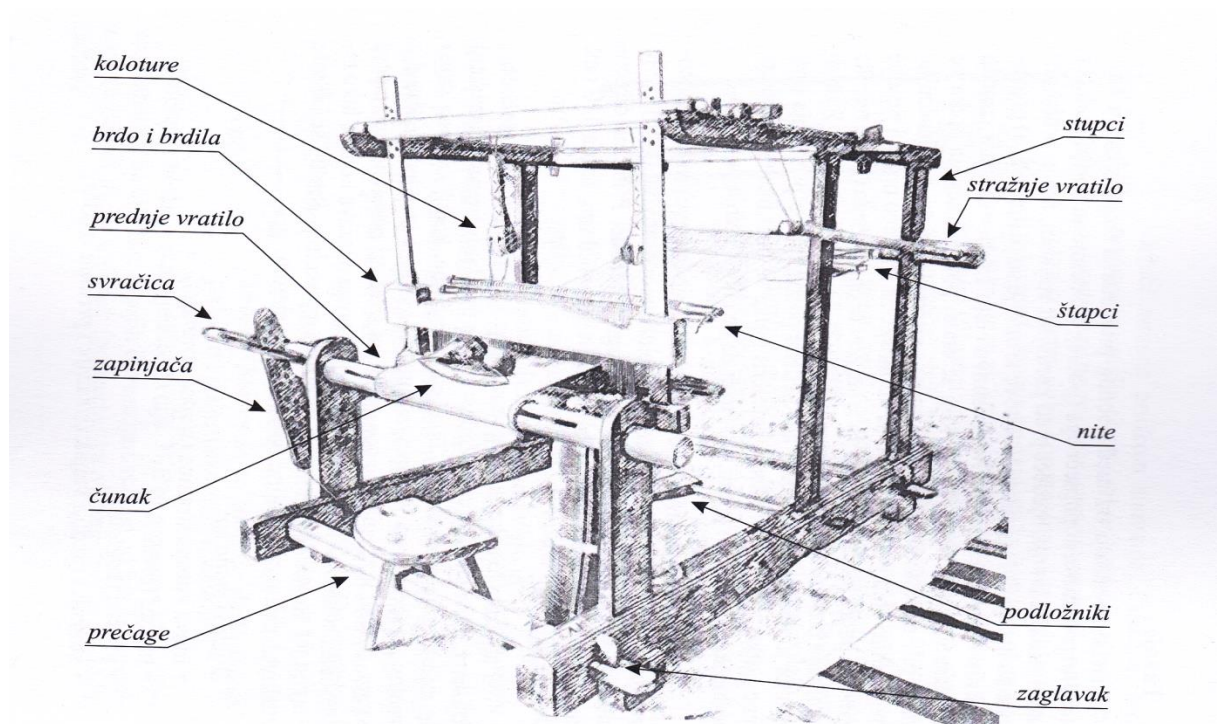
3.2.2. Tkanje

Jurković i Kranjčev navode kako se *tkanje sastoji od međusobnog prepletanja dvaju sustava niti: uzdužnoga (osnove) i poprečnoga (potke)*. Za tkanje se koristi tkalački stan. Prilikom tkanja, sjedeći pred prednjim valjkom, tkalja pritiskom na nožne poluge razmiče listove kroz čije su petlje (*očice*) provučene niti osnove te tako razdvaja osnovu i dobiva *zijek* (prostor između razmaknutih niti osnove) kroz koji se unosi potka.¹⁸ Prije pritkivanja potke pritišću se podnoške za sljedeću potku i time se unesena potka fiksira s osnovom te se, provlačenjem *brda* (guste rešetke kroz koju prolazi osnova) prema tkalji, pribija potku u tkaninu. S obzirom na to da je *zijek* otvoren za sljedeću potku, nakon pribijanja unesene potke, unosi se sljedeća. Unesena potka se opet fiksira pritiskom podloški za sljedeću potku što znači da se ciklus tkanja ponavlja. U Vukojevcima se za tkanje upotrebljava *tkalački stan* (Slika 24.) s vodoravno položenom osnovom (*stan*). Dijelovi *stana* su:

- lijeva i desna stranica (stranice),
- prečke (prečage),
- klinovi (zaglavci),

¹⁸ Unesena potka ne smije biti napeta da bi širina tkanine i osnove bila što ujednačenija. (Jurković, Kranjčev: 31)

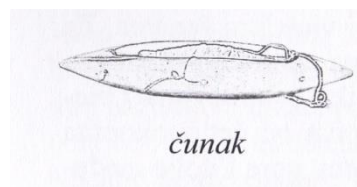
- stražnji i prednji valjak (*stražnje i prednje vratilo*),
- mehanizam za učvršćivanje valjka: kotač, zapinjača i svračica;
- drveni štapovi (*štapci*),
- listovi ili nićanice (*nite*),
- držači nićanica (koloture, koloturki),
- podnoške ili pedale (podložnik)
- rešetka i pomični okvir (brdo i brdilo),
- pomagala pri tkanju: metalne šipke s rupicama (gvoždice), vodilice niti potke (čunak i raščić).

Slika 24. Na slici je prikazan *tkalački stan*, drvena naprava za tkanje, i njegovi dijelovi.

Jurković i Kranjčev dodnose detaljniji opis dijelova stana pa tako navode kako su *stupci*, međusobno povezani prečkama pomoću klinova, čine okvir stana u koji se postavljaju ostali njegovi dijelovi. *Stražnje vratilo* je valjak na koji se namata osnova, a učvršćen je zapinjačem (polugom). Otpuštanjem *zapinjače*, otpušta se i osnova. *Prednje vratilo* je valjak koji služi za namatanje otkane tkanine i održavanje napetosti osnove prilikom tkanja. Da bi postavljena osnova pri tkanju bila čvrsto napeta, oba vratila moraju se učvrstiti u određenom položaju (*zapatiti*). *Štapci* su dva drvena štapa koji služe za podjelu osnove u dva jednaka dijela (parne i neparne niti). *Štapci* se provlače kroz križ niti ostvaren prilikom snovanja. *Nita* se sastoji od dva štapa i na njih pričvršćenog, međusobno povezanog sustava od dva niza končanih petlji kroz čiju

se očicu uvode niti osnove. Za tkanje su potrebne najmanje dvije *nite*. (Jurković, Kranjčev, 2012: 31 - 33) Pomoću kolotura ovješene su o gornju prečku na *stanu*, a pokreću se pomoću *podložnika* (pedala) s kojima su povezane jačom uzicom. Broj *podložnika* ovisio je o broju nita. Svaka *nita* povezana je s po jednim *podložnikom*. Dizanjem i spuštanjem *nita* niti osnove dijele se u dva dijela te tako stvaraju *zijek* (međuprostor) kroz koji se provodi potka. Za izradu *nita* upotrebljava se velika igla (*čavaldusa*). *Brdo* je gusta rešetka načinjen od metalnih ili tršćanih lamela kroz čije se prorede provlače niti osnove. *Brdo* drži širinu osnove, a njime se ujedno i zbija provučena *potka*. Umetnuto je u pomični okvir (*brdilo*). *Gvoždice* se sastoje od dviju povezanih metalnih klizno pomičnih plosnatih šipki, koje se namještaju iznad otkanog dijela, a služe za držanje širine otkanog platna u napetom položaju. *Čunak* (Slika 25.) je pomagalo (vodilica niti potke) izrađeno od drveta, u obliku čuna u čijem se središnjem dijelu nalazi metalna šipka (*srdašce*) na koju se natiče cijev s namotanom potkom. *Čunak* se provlači kroz *zijek*- međuprostor u razdvojenim nitima osnove koji nastaje razmicanjem nita.

Slika 25. Na slici je vidljiv *čunak*, drveno pomagalo na kojeg se natiče cijev s namotanom potkom.

Samom procesu tkanja na tkalačkom stanu prethodi postavljanje osnove na stan (*navijanje stana*), što se ostvaruje kroz nekoliko etapa:

- postavljanje osnove na *stražnje vratilo*,
 - uvlačenje (*uvađanje*) osnove u nite,
 - uvlačenje (*uvađanje*) osnove u brdo,
 - postavljanje osnove na *prednje vratilo*.
1. Postavljanje osnove na *stražnje vratilo* (navijanje stana)

Kada se nasnovana osnova skine sa *snovače*, potrebno ju je namotati na *stražnje vratilo*. U tu svrhu koriste se tri *vratila* i *štapci*. *Prednje* i *stražnje vratilo* stavljaju se na svoja mjesta, a treće, pomoćno *vratilo* veže se ispod stražnjeg vratila. Početak osnove postavi se na *stražnje vratilo* te se niti prevlače jedna preko prednjeg do pomoćnog ta natrag do *prednjeg vratila*, ispred kojeg sjedi jedna osoba i drži snop niti osnove. Na mjestu gdje se niti križaju (kako su križane na *snovači*), ubacuju se *štapci*. Niti osnove polako se ravnomjerno raspoređuju i

namataju na *stražnje vratilo*. Tijekom *navijanja* osnovu je potrebno stalno držati napetom, što čini jedna osoba sjedeći ispred prednjeg vratila. Da bi se osnova postavila na stan, potrebne su tri osobe.

2. Uvlačenje (*uvađanje*) osnove u nite

Taj posao rade dvije žene sjedeći jedna nasuprot drugoj. Jedna uzima redom nit po nit osnove i dodaje drugoj, a ova ih naizmjenice prstima provlači kroz očice na sredini svake *nite*.

3. Uvlačenje (*uvađanje*) osnove u brdo

Za uvađanje osnove u *brdo* potrebne su također dvije žene koje sjede jedna nasuprot drugoj. Jedna od njih redom uzima niti osnove prethodno provučene kroz *nite* i dodaje ih drugoj koja ih iglom za kukičanje ili nekom drugim priručnim pomagalom provlači kroz prvi otvor na *brdu* i tako redom natavlja do kraja. O vrsti tkanja je ovisilo kako je snovana i kojim se redom u *brdo* *uvađala* osnova. Tko su se, primjerice, za najjednostavnije tkanje (*tkanjeno*) u svaki prorez na brdu uvodile po dvije niti; za *trećanačko* niti su se uvodile u omjeru 2:2:1; za *odničko* u omjeru 2:1; za *jednožičko* i za *šarenice* u omjeru 1:1.

4. Postavljanje osnove na *prednje vratilo*

Nakon provlačenja niti osnove kroz *brdo* potrebno ih je postaviti na *prednje vratilo*. To se radi pomoću *počimalje* (komad otkanog platna kojim je dio osnove ostavljen slobodan te usukan u pojedinačne uzice). *Počimalja* se učvrsti u utor na prednjem vratilu, a grupirane niti osnove se povežu s uzicama *počimalje*. Ovako napeta osnova navije se na *vratilo* i otka manja količina platna. Nakon toga se osnova oslobodi s *vratila*, *počimalja* odreže, a započeto platno učvrsti u utor u *vratilu* i tkanje može započeti. (Jurković, Kranjčev, 2012: 34 - 36)

3.2.3. Kako se tkalo nekada, a kako danas?

Jurković i Kranjčev napominju kako se u Vukojevcima danas tka pomoću dvije nićanice (u dva nita), a ranije se tkalo i pomoću četiri (u četiri nita). Tkanje u dva nita najjednostavnije je tkanje kojim se dobiva čisto, osnovno platno. Platno, ovisno o namjeni, može biti i ukrašeno tijekom samog procesa tkanja. Jedan od načina ukrašavanja je pretkivanje (*utkivanje*, *natkivanje*, *u zijev*) dijela osnove nitima koje su bojom različite od boje osnove i potke. Nekada se rabio pamučni konac u crvenoj, plavoj ili crnoj boji zvan *tivtik* (ranije zvan i *mavez*) koji je danas zamijenjen pamučnim konce za vezenje, *merkom*. Takvo pretkivanje daje geometrijski ukras vodoravnih pruga. Od tog su se platna uglavnom izrađivali *otarci* (ručnici) za svakodnevnu

uporabu i *otarčići* (kuhinjske krpe). Najčešći pak način ukrašavanja platna još uvijek je nekon od prijebornih tehnika tkanja. Ovdje je to pomoću daske (*ubjeranje*). Kod *ubjeranja*, u razbrojane niti osnove, između *nita* i *stražnjeg vratila* uvodi se pomagalo u obliku tanje daščice (*daska*) koja ih drži razdvojenima da bi se uvela potkina nit različita bojom i kvalitetom pređe. Ovim se načinom dobiju geometrijski ukrasi od kojih je najčešći onaj zatvorenih i otvorenih *penderaka* (prozorčića), što je stariji motiv u Vukojevcima. Ovako ukrašeno platno korišteno je za izradu svečanih *otaraka*, stolnjaka i *ponjava*. Od sedamdesetih godina 20. stoljeća platno za otarke ukrašavaju i stiliziranim biljnim motivima, koristeći vileni ili pamučni konac za vezenje. (Jurković, Kranjčev, 2012: 36) Platno za izradu ženskih podsuknji (*skutića*) također se ukrašavalo *ubjeranjem* na stanu. U Vukojevcima su, osim samo pomoću daske, prebirali i pomoću daske i prstiju (*na prste*). U vrijeme pred Drugi svjetski rat neke su tkalje svladale i vještinu tkanja sa šupljinama, tzv. *raspljetanje na stanu*, gdje se ukrasni dio raspljetao prstima koristeći bijelu pamučnu nit. Ovim se načinom ukrašavalo platno korišteno najviše za izradu *otaraka*. *Jednožić* također je tkanje otkano pomoću dviju ničanica. Ova gusta i čvrsta tkanina dobivala se uvođenjem po jene niti u svaki prorez rijetkog *brda*, pri čemu se potka gusto zbijala. Ukrašavala se tijekom tkanja pretkivanjem i/ili *ubjeranjem*. Od *jednožića* su se izrađivali ukrasni dijelovi (*zatke*) ručnika i ženskih pregača (gdje se osnova pretkivala crvenim pamukom i često *ubjerala* raznobojnim vunenim nitima ili su se pak od platna potpuno izvedenog *jednožičkim* tkanjem izrađivale *ponjave* i stonjaci. Usnivanjem i pretkivanjem *tivtikom* (u crvenoj boji) u kombinaciji s manjom količinom pamuka u prirodnoj boji dobivalo se pak tkanje kariranog uzorka, temeljnje crvene boje, od kojeg su se izrađivale maramice i *ponjave*. Nekada se tkao i *ćenjar*, vrlo fino prozračno pamučno tkanje nastalo usnivanjem debljih pamučnih niti u osnovu, što je u konačnici dalo platno s utorkom uzdužnih širih ili užih pruga. Ono se koristilo za izradu svečanih *ponjava* (prekrivača za krevete), *pokrova* (prostirki za lijes) i za izradu dijelova odjeće, poput rukava na ženskoj košulji. Pomoću četiri ničanice tkala su se platna složenije teksture, poput *eblema* (platno reljefne strukture; korišteno je većinom za izradu *ponjava* i stonjaka) ili tkanja za vreće. Otkana tkanina naziva se *tkalo*. Nakon skidanja sa stana, tkalo je trebalo još bijeliti, što se činilo prelijevanjem najprije vrućom, a potom hladnom vodom te sušenjem na suncu. Ovo se ponavljalo nekoliko puta nakon čega je *tkalo* trebalo još jedanput *lužiti*. Oprano i osušeno, presavijeno je dužinom po pola i savijeno u svitak zvan *trubica*, te tako pohranjeno do krojenja u željeni predmet. (Jurković, Kranjčev, 2012: 37 – 38)

4. DUHOVNA KULTURA

Sastavnice duhovne kulture koje će u radu biti obrađene su *običaji* (životni: od rođenja do smrti, godišnji ili kalendarski, običaji uz pojedine poslove i sl.) te *vjerovanja* i *rani oblici religije* (pučka pobožnost).

4.1. Pučki običaji, vjerovanja i rani oblici religije

Mato Majurac ističe kako se običaji hrvatskog sela mogu pojednostavljeno prikazati kroz godišnji ciklus života hrvatskog sela. U njemu su pretpostavljeni i običaji koji s obzirom na pojedino godišnje doba obuhvaćaju i određene dobi ljudskog života te prate život seljaka od rođenja pa do kraja života. Proljetni ciklus započinje obrađivanjem zemlje i poslova oko kuće i na kućama, radu u vinogradima i voćnjacima. Na selu je bio uobičajen običaj pomaganja jedni drugima, a poslovi su se ugovarali u zimsko vrijeme uglavnom na Stjepanje, drugi dan Božića. Kako navode kazivači, *moba* je bila ugovorena pomoć koja se vraćala. Uglavnom se vezivala uz poslove oko polja koje su susjedi jedni drugima išli kao pomoć, znajući da će im se ona vratiti. Nakon zimskog su razdoblja slijedile poklade. Razdoblje je poklada započinjalo uglavnom nakon Sveta tri kralja, a vrijeme je to kada su se ljudi opuštali maskirajući se, i barem nakratno, napuštajući svoj teški, radni način života.

4.1.1. Pokladni običaji

Marko Dragić u svome djelu *Velike poklade u folkloristici Hrvata* iznosi kako o podrijetlu naziva karneval postoji više teorija: prema nekima karneval svoj naziv baštini od latinskoga uzvika *Carne vale!* – Zbogom meso! (Dragić: 2012, 171) Sveta tri kralja (6. siječnja) označavaju svršetak božićnih blagdana, a od 7. siječnja do Čiste srijede, razdoblje je poklada ili karnevala. Intenzivni pokladni običaji i događaji traju nedjelju, ponedjeljak i utorak, pred Pepelnicu (Čistu srijedu). U ta se tri dana gostilo i obilno jelo, posebno u utorak navečer pred korizmu jer je većina ljudi postila sve do Uskrsa. Te dane narod naziva: Velike poklade ili Završne poklade. Zadnja nedjelja poklada zove se Pokladna nedjelja. Ophod maškara najčešće se odvijao u utorak uoči Čiste srijede, a karakteriziraju ga: zastrašujuće maske i drugi odjevni rekviziti, buka, galama, zvonjava zvona privezanih na maškare, pjesme, šale i tako dalje. Time se htjelo otjerati demone od domova i štala; ljudi i stoke, a to pokladne ophode čini apotropejskim. (Dragić: 2012, 156 - 158)

M. Dragić navodi kako maškare hodaju po selu, ali i po susjednim selima. Običaj je bio, a ostao i danas da domaćin na čija vrata dolaze maškare časti, danas uglavnom novcima, a prije uglavnom jajima, šećerom, brašnom, rakijom, mesom. Pohod svakom domu bio je prava mala kazališna predstava. Maškare su bili svojevrсни animatori, šalili bi se, pjevali, zadirkivali domaćine, dakle svrha nije bila da ih se samo vidi i daruje. Za dar su morali imati i primjeren scenski nastup. (Dragić: 2012, 156) A. Ivanović navod kako tjedan prije poklada ima nazive za svaki dan u tjednu. Tako se spominje sumnjivi ponedjeljak, zadušljivi utorak, vrtličava srijeda, lakomi četvrtak, mišji petak, žablja subota. Ujutro rano na dan poklada kroz selo prolaze najavljiivači koji najavljuju da će se taj dan održati poklade. Na sebe oblače staru bundu okrenutu naopako, tako da se vidi vuneni dio, oko pasa stavljaju zvona i klepke, a na glavu *rgaču*. Oko deset sati kroz selo prolaze *starcevi* (Slika 26.), neoženjeni mladići. Kretali su s kraja sela, vraćajući se ispred kuća gdje ih je čekalo piće i kolači, ali dok su jeli i pili uvijek su se skrivali ispod *rgača* jer im se lice nije smjelo vidjeti. Oprava koju su *starcevi* oblačili zove se *štrikanac*, zimsko donje rublje od pamuka koje se kupovalo u trgovinama, a u davna se vremena štrikalo. Na noge su obuvali cipele, a oko listova stavljali *kamašne*. Opasali su se kajišom na kojem su vezena zvona i pričvršćena tkanicom koja je specifična na našičkom području. Broj zvona kretao se od 5 do 7, ali je moglo biti i više. Zvona su se vezala od najvećeg do najmanjeg tako da je najveće zvono bilo naprijed. Vezene maramice pričvršćivali su na lijevom i desnom boku. Preko potkošulje dugih rukava oblačili su sometni *frosluk*. Na leđima su također imali vezenu maramicu složenu u tri ćoška. Ako je momak imao djevojku, onda je ona njemu vezla maramicu kako bi ga prepoznala na pokladama jer je na glavi imao *rgaču*. *Rgača* je glavno obilježje vukojevačkog starca. Prije se *rgača* pravila od novinskog papira i brašna. Lijepio se novinski papir sve dok se ne dobije odgovarajući oblik. Oblik *rgače* podsjeća na stožac ili tuljac, na vrhu ukrašen kitama od papira. Lice se radilo od repe, a oko lica se stavljalo zečje runo ili ružice od krep papira. U rukama su stracevi držali *čulu*, duge izrezbarene šibe na vrhu kojih je kugla. *Čula* je u trenucima služila kao obrana jer su mještani pokušavali starcevima ukrasti *rgaču* što bi za njega bila velika sramota.

“Starcevi” u prolasku kroz selo

Slika 26. Na slici su vidljivi *starcevi*, pokladna povorka u prolasku selom.

Kada je zvono na crkvi zvonilo podne to je bio znak da se druge pokladne maske, *babe*, počinju spremati. U *babama* su se muškarci oblačili u ženske nošnje, a žene u muške nošnje, tako da je mladenka bio muškarac, a *đuvegija* žena. Kao i u pravim svatovima, povorka je išla prvo do kuma, a zatim po mladenku. I ova pokladna povorka išla je kroz selo i zastajala pred kućom domaćina gdje su znali zaplesati kolo. Sve je završilo u vatrogasnom domu gdje se plesalo i pjevalo do dugo u noć. Zadnji *starcevi* i *babe* prošli su selom 1963. godine i od tada se više nisu skupljali sve do 1999. kada se običaj ponovno obnovio. (Slika 27.)

Slika 27. Na slici su prikazane *poklade u Vukojevcima* 5.3.1957. godine.

4.1.2. Korizmeno vrijeme i blagdan Uskrsa

Mara Abramović navodi kako nakon pokladnog vremena slijedi vrijeme kroz godinu koju karakteriziraju post i molitva, odnosno priprema za najveći kršćanski blagdan Uskrs. Korizma je vrijeme kroz godinu koje započinje obredom pepeljenja na Čistu srijedu ili Pepelnicu, a traje do Velike subote te označava četrdeset dana koje je Isus proveo u pustinji. Kako je već navedeno, korizma započinje Čistom srijedom ili Pepelnicom kada su davno naše prabake iskuhavale suđe

u pepelu kako bi isprali mast i od toga je dana počeo post, četrdeset dana do Uskrsa. U kući se na Čistu srijedu sve riba pepelom jer je već Pepelnica. Korito se za kruh napepelilo i u njemu se sve moralo ribati da se sve opere od masti i da nije ništa masno do Uskrsa. Hrvati pojedine nedjelje u Korizmi nazivaju raznim nazivima.¹⁹

J. Č. Žmegač napominje kako se od ranoga kršćanstva u korizmi kao oblik pokore i pripreve za Uskrs propisivao post i nemrs. Navodi kako *je nemrs suzdržavanje od namirnica mesnog podrijetla, post je potpuno odricanje od hrane odnosno uzimanje samo jednog potpunog obroka dnevno*. Nadalje, ističe kako korizmeni post završava na Veliku subotu, kada je prema crkvenom propisu dozvoljeno jesti meso. (Čapo, Žmegač: 1997, 41 - 42) J. Č. Žmegač napominje kako se *šeste korizmene nedjelje najčešće zvane Cvjetnicom, u crkvu nosio stručak projetnih grančica i cvijeća (maslinove, palmine, vrbove ili drijenove grane i sl.)*. Tako blagoslovljeno bilje rabio se *za različite svrhe – za zaštitu ljudi, životinja i cjelokupnoga životnoga prostora, te za plodnost polja*. (Čapo, Žmegač: 1997, 25) Mara Abramović ističe kako se na Cvjetnicu (Cvjetnu nedjelju) nosila drenkova grančica. *Drenkova bi se grančica savila u krug kao vijenac, u sredinu bi se stavila češljugovina koja ima tri suha cvijeta (Sveto Trojstvo), nekoliko cica maca, ljubičice i visibabe i to se nosilo u crkvu kao puketa*. Julka Aničić navodi *cure su se na Veliki petak rano ujutro morale ustati i okititi se koprivom u kosu kako bi bile zdrave cijelu godinu*. J.Č. Žmegač pojašnjava kako je Velika subota obilovala običajima. Iz crkve se kućama nosila vatra i voda koju je svećenik blagoslovio, a često se toga dana obavljao i blagoslov hrane koja će se jesti na Uskrs. Posvuda su žene bojale i ornamentirale jaja uoči Uskrsa. Na Veliku subotu pekao se kruh, kuhala su se šunka i kobasice, žene su šarale jaja voskom u *tintobleju* ili crvenim lukom. Nakon prvoga dana Uskrsa, koji se najčešće provodio unutar obitelji, drugi dan Uskrsa – Uskrsni ponedjeljak slavio se izvan obitelji.²⁰ (Čapo, Žmegač: 1997, 26) Uskrs je najveći kršćanski blagdan kojim se slavi pobjeda života nad smrću i Isusovo uskrsnuće koje nam daje život vječni. M. Valenčak kazuje *na uskrsno jutro kada se ukućani probude slijedi jutarnja molitva nakon koje smo pristupili doručku. Prvo se na stol stavlja posvećenje, jelo blagoslovljeno u crkvi prethodnog dana. Tek nakon uzimanja posvećenja mogli su se ukućani posluživati i drugim jelima. Djevojke, i mlađe žene, u pokrivenoj košari nosile su posvećenje na blagoslov u crkvu*.

¹⁹ Prva je nedjelja Čista nedjelja, druga je Pačista nedjelja, treća je Bezimena nedjelja, četvrta Sredoposna nedjelja, peta Gluha nedjelja ili Glušnica i šesta Cvjetnica. <http://narodni.net/korizma-slavoniji/>

²⁰ Uskrs je najveći kršćanski blagdan kojim se slavi pobjeda života nad smrću i Isusovo uskrsnuće koje nam daje život vječni. (Čapo, Žmegač: 1997, 26)

4.1.3. Svadbeni običaji

Jesen je dobra i za druga veselja – u prvom redu za svadbu. Svadbena procedura nekad je bila jako bogata i uz mnogo detalja koji su se razlikovali od kraja do kraja. Glavnina se svadbovanja svodila na pripreme, a onda i na određene obavezne momente kao što su: pozivanje u svatove, odlazak po mladenku, dolazak u mladoženjinu kuću i samo odvijanje *pira*. Uz to vezani su mnogi običaji koji osim kićenosti forme i izričaja nose u sebi mnogo detalja koji su vezani uz prosperitet i dobre želje za budući zajednički život uz obavezne želje za brojnim potomstvom. A. Ivanović navodi *svatovi su obilovali lijepim običajima. Kod nas kad je momak odlučio koju će djevojku uzeti počeo je dolaziti k njoj. A kada se dogovore da će se uzeti, momak joj jedno veče donese kaparu koja je bila prema novčanim prilikama. Time je djevojka isprošena, a svaki od njih obavijestio je o tome svoje roditelje. Od toga dana pa do svatova roditelji mladoženje, a i njegova rodbina, često dolaze mladoj u pohode da je darivaju i da se s njenim roditeljima dogovaraju o njihovom budućem životu.* Nadalje, A.Ivanović pojašnjava kako *ti pohodi imaju svaki svoje ime:*

1. *Pogača* - odmah kako je djevojka isprošena dolazi mladoženjina majka, dakle svekrva s nekoliko žena i donosi mladoj pogaču i rakiju na dar.

2. *Kolač* - svaku nedjelju od dana kada je djevojka isprošena, pa do svatova, svekrva dolazi djevojci i u velikoj košari donosi joj razna jela pod jednim imenom kolač.²¹ Kad djevojka koja je dobila kolač, dolazi među druge na prelo, ili u kolo, i u maramici mora sa sobom ponijeti nešto što je dobila na kolaču.²²

3. *Zapojka* - jedne nedjelje navečer dolazi svekar sa starim svatom u djevojci u pohode i donosi joj vino i rakiju. Ovdje se svekar dogovara sa prijateljem kako će obaviti svatove i što će svekar svome prijatelju donijeti. Svekar djevojci u svoje ime daje kaparu, a i dariva ostalu družinu u kući. Materi djevojčinoj mora kupiti *kožun*, a ocu *vunene obojke*. Na svatove ima donijeti *fertalj* vina, *fertalj* rakije i cijelu pečenicu. Na *zapojku* dolazi i rodbina djevojčina, a tu je i gajdaš pa se igralo do dana.

4. *Jabuka* - dan pred svatove svekar i svekrva dolaze u pohode djevojčinoj kući. To su zapravo svatovi u kući djevojke jer se svi svatovi obavljaju u kući mladoženje. Uzvanici koji se kupe na dan svatova kod djevojke (*udavke*) ostaju u njenoj kući i isprate svatove na vjenčanje te uopće ne

²¹ Nosio se okrugao kruh, gužvara, pokladnice, krafni i pečena kokoš.

²² Ako ne donese onda joj u kolu pjevaju: Udavača dobila kolača / Nije, ala, ni drugima dala.

idu kod mladoženje. Na *jabuci* svekar i svekrva donose djevojčinoj kući ono što su se dogovorili dati za svatove.²³ Kad su se kod momka svatovi sakupili polaze većinom kolima do djevojke. Kako su svi svatovi bili obučeni u košulju i *gaće* mladoženja, da se pozna od ostalih svatova, dobije od kuće maramicu koju pričvrsti na lijevu stranu prsa, a kod djevojke dobije drugu maramicu. Tkane maramice crvene ili plave boje zvale su se *radosnik* i po tome se mladoženja poznao od ostalih svatova. Za cijelo vrijeme dok svatovi traju, svatovi se međusobno ne nazivaju imenima nego po časti koju u svatovima obavljaju kao kum, *stari svat*, *djever*. Ako ne vrše nikakvu čast u svatovima onda se međusobno nazivaju *pustosvat* i *pustosvatica*. *Čauš* (*čavo*) zabavlja goste, diže raspoloženje u svatovima, izvikuje razne momente za vrijeme gozbe, jednom riječju ima dužnost da zabavlja goste. Nosi čuturu i batinu, a dobiva po jedan ručnik kod *đuegije* i jedan kod mlade. S vjenčanja se ide mladoženjinoj kući kolima istim redom kao i na vjenčanje. Putem kroz selo, svaki pred svojom kućom, dočekuju susjedi i ljudi s buklijom te nude svatove vinom i rakijom. Kad svatovi dodju mladoženjinoj kući, svekrva prostre *tkalo* (platno) od kola do kućnih vrata i po tom tkalu mlada ulazi u kuću. Pred samim ulazom u kuću pripreme stolac na koji sjedne mlada, a na koljena joj postave muško dijete. Ona ga malo podrži, daruje ga jabukom ili narandžom i ulazi u kuću. Pred vratima čekaju kuharice koje su postavile *Dravu* (korito s vodom pred prag kuće). Svaki od svatova mora baciti novac u *Dravu* da može ući u kuću. Za mladoženju i mladu plaća kum, a ostali svatko za sebe. Nakon ulaska u kuću mlada ide okolo i ljubi svatove redom, a oni ju darivaju novcem koji se naziva *krajcar* (dukat).²⁴ U ponoć se plešu tancevi, a djever redom izvikuje svatove i svaki pleše sa snašom koju darivaju novcem. Sada i mlada dijeli darove rodbini svoga muža. Dva čovjeka obično donesu te darove na štapu. Svekru daje košulju, svekrvi oplećak, djeveru košulju bez rukava (*stan*), sestra mladoženjina i *jetrve* dobiju rukave za oplećak. Stari svat, djever i kum dobiju peškire. Nakon tanca mladu vode u *kiljer*, skidaju joj vijenac s glave i stavljaju joj *šamiju* (*konđu*) na glavu. *Čavo* (Slika 28.) izvikuje tko je šta donio iza čega se mlada pojavljuje.

²³ Sami svatovi održavali su se samo u srijedu, a vjenčanje je bilo dopodne.

²⁴ Sav novac što ga mlada dobije kod ljubljenja, kao i kod raznih pogađanja i skupljanja, dobiva mlada.

Slika 28. Na slici je prikazan Šimo Kasapović, *čavo* sa šeširom ukrašenim ružmarinom i batinom 1957. godine.

Kum, stari svat i djever vode mladu i mladoženju u njihovu sobu u kojoj se mlada i mladoženja međusobno raspremaju i svlače jedan drugoga, a svekar izuva mladu. Kum povali mladu na krevet i svi izlaze iz sobe ostavljajući mlade same. Na vrata se stavljaju plug, točak od kola i *brnača* da mlada ne može van. Ujutro djever skida sve sa vrata, otvara ih i izvodi mladu van te ju s djeverušom vodi na najbližu *česmu*. Prvu nedjelju poslije svatova mlada prvi puta odlazi u crkvu kao udana, a to se obavlja na svečan način. Djever dolazi po nju i donese joj preslicu da ima na čemu presti. Djever dobiva *otarak* na vrat i vodi je u crkvu, a u ruci nosi čuturu s vinom. Snaša na glavi nosi svečanu *šamiju* ukrašenu srmom i blistavim cvjetićima od kositra. Poslije mise idu svi natrag mladoženjinoj kući, a na ručak su pozvani su i mladenkine roditelji. Tek poslije ovoga pohoda u crkvu smije mlada dolaziti svojim roditeljima. Na prvi Badnjak poslije vjenčanja dolazi zet svome starcu čestitati Badnjak, a na Božić dolazi za *položaja*. Toga dana je kod starca na ručku i ostaje cijeli dan kod njega.²⁵ Danas su se mnogi ti svatovski običaji izgubili i izmijenili. Utjecaj grada, pridošlih Nijemaca, pridonijeli su da se danas svatovi više gradski održavaju. Rijetko se u pojedinim svatovima opaža po koji od gore opisanih momenata, a potpuno se ne održavaju nigdje. Još se je najviše tih običaja sačuvalo u Vukojevcima gdje se mnogo toga provodi po starim pravilima.

4.1.4. Pučki običaji kroz božićno vrijeme

Marko Dragić u svome članku *Advent u liturgiji narodnoj kulutri Hrvata* navodi su četiri nedjelje koje prethode Božiću, a simboliziraju četiri tisućljeća od stvaranja svijeta do dolaska Isusa Krista. To razdoblje karakteriziraju post, pobožnost, molitve, mise (osobito zornice) te

²⁵ Na odlasku dobiva zetovski kolač i četverostruku kobasicu.

opća duhovna i tjelesna priprava za doček najradosnijega kršćanskoga blagdana, Božića. U adventu se nisu smjele održavati svadbe i veselja. Iznimka je bio blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije. U adventu hrvatski katolici posebno štiju blagdane: sv. Barbare²⁶ (4. prosinca), sv. Nikole²⁷ (6. prosinca), Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije²⁸ (8. prosinca), sv. Lucije²⁹ (13. prosinca) i sv. Tome³⁰ (21. prosinca). Uz blagdan se sv. Tome veže proricanje budućeg ženika.³¹ Uz te blagdane obavljaju se određeni poslovi, primjerice, stavljanje pšenice u tanjur ili neku drugu posudu kako bi narasla i u koju su se stavljale božićne svijeće ili je bila uresom za Badnjak, Božić i Novu godinu. (Dragić, 2008: 414) Nadalje M. Dragić ističe kako slavljenje adventa potječe iz 4. stoljeća. Podrijetlo je riječi advent od lat. riječi *adventus*, -us, m. što znači dolazak, dohod, početak. Došašće karakterizira pokora i priprava te radosno iščekivanje Gospodinova dolaska. Advent se sastoji od četiri nedjelje koje prethode Božiću, a simboliziraju četiri tisućljeća od stvaranja svijeta do dolaska Isusa Krista. Nedjelja koja je najbliža svetkovini sv. Andrije³² prva je nedjelja adventa (došašća). Ponedjeljkom iza tog dana u crkvi počinju zornice. Te svete mise započinju obično u šest sati ujutro. Na zornicama se

²⁶ Barbara je rođena u 3. st. u Heliopolisu u Egiptu, ili u Nikoziji u Maloj Aziji. Sv. Barbara zaštitnica je vojnika, topništva, ljevača topova i vatrogasaca, a zavlada se u pogibelji od nesretnoga slučaja i iznenadne smrti. (Badurina, 1990:138)

²⁷ Sveti Nikola rođen je u 4. st. u Maloj Aziji. Nikolinske običaje karakterizira obilaženje sv. Nikole u biskupskom ornatu s palicom i krampusa (đavola) s košarom, lancima, šibom i sl., da od doma do doma nagrade dobru, a kazne zločestu djecu. (Gavazzi, 1991: 116 - 117)

²⁸ Bog je Mariji, Isusovoj majci, podario milost sačuvanosti od istočnoga grijeha od početka njezina postojanja. Blažena Djeвица Marija u otajstvu Božića uz malog Isusa ima glavnu ulogu. Zato joj pučka pobožnost u doba Došašća posvećuje osobitu pažnju, koja se na poseban način odražava u zornicama, ranim jutarnjim misama na čast Majci Božjoj. (Dragić, 2008: 421)

²⁹ Sveta Lucija potječe iz Sirakuze na Siciliji. Živjela je u 3. st. Od Sv. Lucije do Božića je dvanaest dana. Tada se intenziviraju pripreme za Božić. To je posljednji dan kada se u tanjur ili drugu posudu stavlja i svaki dan vodom zalijeva pšenica za božićnu svijeću. Ta će pšenica do Badnjega dana izrasti petnaestak centimetara i služiti će kao božićni ures ili će se u nju staviti božićne svijeće. (Dragić, 2008: 425 - 426)

³⁰ Sveti Toma Apostol bio je jedan od Kristovih učenika. Često se naziva nevjerni Toma jer nije htio vjerovati u Kristovo uskrsnuće dok se ne uvjeri svojim očima i rukama. Sv. Toma označava početak prvih božićnih blagdana. Tada se ide na ispovijed i pričest te se kolje ono što je pripravljeno za Božić. Do Svetog Tome trebaju svi godišnji poslovi biti dovršeni. Božićna se peciva i kruhovi pomoću tijesta ukrašavaju motivima križa, ptičica, klasa, janjeta, bačve, djeteta u kolijevci i sl. Višestruki su nazivi za božićni kruh: badnjak, badnjača. Žene su prije, a i sada to neke rade, na Sv. Tomu, isijavale brašno za božićne kruhove koji se uvijek ranije peku. Napeče ih se dovoljno za sve dane Božića jer nema nikakvog kuhanja u božićne dane. (Dragić, 2008: 435 - 436)

³¹ I uz taj dan vezuje se proricanje o budućem mladoženji. Djevojke na taj dan poste da im se suđenik javi u snu, a uvečer se mažu mašču odojka zaklanoga tog dana i pod plodnom voćkom mole molitvicu sv. Tomi sumnjivcu. Mole tri puta na dan da im u san dođe suđenik, da ga sv. Toma okrene da dođe k njoj. Djevojka se preporučuje svecu i zavjetuje da će mu molitvicu moliti tri puta na nedjelju i kroz sve mjesece u godini, te moli sv. Tomu i sv. Vida da joj pošalju njezinoga goluba, da mu bude vjerna ljubav. Ako željeni ne bi došao djevojka ga je klela i molila sv. Tomu da joj u svom imeniku pronađe suđenika. Nakon obrada djevojka se vraća u kuću. (Kekez: 1996: 301 - 302)

³² Sveti Andrija je brat Šimuna Petra. Bio je ribar u Betsaidi u Galileji i jedan od prvih Kristovih učenika. Prema predaji, kad su se apostoli razilazili i kad je svima određen jedan dio svijeta gdje će propovijedati Kristovu vjeru, Andriji su dodijeljeni sjeverni krajevi sve do današnje Ukrajine. Obratio je velik broj ljudi na kršćanstvo te se rimski upravitelj Patrasa u Grčkoj poplašio narodnoga ustanka. Naredio je da se uhvati Andrija i dadne svakakvim mukama. Na koncu ga je pribio na križ koji je po nekima bio u obliku znaka X. Jedan je od glavnih zaštitnika Škotske. (Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića, priredio Anđelko Badurina, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990., str. 114.)

molilo i pjevalo u čast Majke Marije. Zora je simbol Kristova dolaska, a znakom je i Kristove prolivene krvi kojom je nadvladan grijeh i ostvaren vječni spas. Advent je vrijeme posta, molitve i svekolike pripreve za doček Božića. U adventu se nisu smjele održavati svadbe i veselja, nije se pjevalo ni igralo, niti se *gizdalo*. U dugim zimskim noćima djevojke i žene su se skupljale na sijelima (*prelima*) i čijale perje, prele vunu i pripovijedale, a muškarci su igrali prstena i kartali. (Dragić, 2008: 415 - 416) Agata Ivanović navodi kako se *adventski vijenac plete od zimzelenoga lišća ili grančica. Vijenac nema ni početka ni kraja što simbolizira vječnoga Boga. U vijenac su stavljene četiri svijeće koje simboliziraju: četiri adventske nedjelje; odnosno: stvaranje, utjelovljenje, otkupljenje i svršetak*. M. Dragić pak navodi kako advent u liturgiji i etnokulturi zrcali višestoljetnu hrvatsku pripadnost kršćanskoj civilizaciji, a u nekim se običajima, poput onih kada je na Dan sv. Lucije domove obilazila Baba Luca, opažaju ostatci drevnih mitskih vremena. (Dragić, 2008: 439)

M. Dragić u svome članku *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi* govori kako je o etimološkom podrijetlu naziva badnjak izneseno nekoliko teorija, a među njima su najčešće: 1. *Badnjak, badnji tumačeni su riječju badanj i po tome bi panj badnjak bio u svezi s drvetom za badanj*; 2 *Milovan Gavazzi ustvrdio je da badnjak svoj naziv baštini od starocrkvenoslavenskoga glagola bьdeti – bdjeti, ili od pridjeva badar i od toga izvedenoga glagola razbadriti se – razbuditi se, biti budan*. 3 *Badnjak je naziv za Badnji dan, Badnjicu, ali i za drvo badnjak*. (Dragić, 2007: 68) Pojašnjava kako je Badnjak dan uoči Božića. Taj je dan u folklornom pogledu najbogatiji i najraznovrsniji dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi,³³ a po običajima koji ga karakteriziraju može se podijeliti na: Badnje jutro i dan te Badnju večer. Badnje jutro i dan karakteriziraju: post, priprava hrane za Božić; škropljenje³⁴ blagoslovljenom vodom, kićenje zelenilom³⁵ najčešće bršljanovim i lovorovim grančicama: domova, štala, dvorova, njiva, voćnjaka. Značajke Badnje večeri su: slama, božićni bor (jelka), božićne jaslice, božićne svijeće, badnja večera, blagoslov ovaca, večernja molitva, bdijenje, ophodi, čestitanje, zdravice, pjesme, koledanje, krjesovi. U središtu pozornosti, od Badnjega jutra do Polnočke je drvo *badnjak*³⁶ te obredi i običaji vezani uz njega. (Dragić, 2008: 438 - 439) M. Dragić u članku *Drvo*

³³ Vidi o tome više: Dr. Dunja Rihtman-Auguštin, Knjiga o Božiću, Božić i božićni običaji u hrvatskoj narodnoj kulturi, Golden marketing, Zagreb, 1995., str. 47-114.

³⁴ Škropljenje je obred kojim svećenik ili biskup škropilom, a domaćin, domaćica ili drugi tko od ukućana grančicom, na primjer, hrasta, bora ili jele prskaju blagoslovljenom vodom osobe, stvari, domove, štale, dvorišta, vrtove i sl. s nakanom da se očiste i da se od njih odagnaju demoni. Obred je drevnoga porijekla i nalazi se u mnogim religijama. U kršćanskoj civilizaciji obred škropljenja u sakramentu krsta postoji od samih početaka. Osim sakramenta krsta u Katoličku crkvu obred je uveden preko galikanske Crkve u 15. stoljeću. (Badurina, 1990: 560)

³⁵ Vidi: Marko Dragić, Apotropejski obredi, običaji i ophodi u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Croatica et Slavica Iadertina, br. 3, Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar, 2007., str. 369-390

³⁶ Vidi: Marko Dragić, Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi, u: Crkva u svijetu 43 (2008), str. 67-91.

badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi navodi kako je *od badnjega jutra do odlaska na polnočku u središtu zbivanja drvo badnjak*. Napominje kako su od davnina badnjak palili drevni Rimljani, južnoslavenski narodi, te Englezi, Francuzi, Nijemci, Portugalci, Letonci i dr. Najstariji spomen paljenja badnjaka kod Hrvata nalazi se u dubrovačkom Statutu Liber statutorum ciuitatis Ragussi iz 1272. godine, a spominje pomorce koji na Badnjak donose i u vatru polažu panj te bi za to bili nagrađeni. (Dragić: 2007: 69) Ovaj će se rad orijentirati na *badnjak - truplo cera i hrasta*. M. Majurac navodi kako *najčešće, djed i unuk, ili otac i sin, sijeku badnjake na Badnjak ujutro ili popodne. Tri badnjaka označavala su Presveto Trojstvo: Oca, Sina i Duha Svetoga. Najveći je bio onaj koji označava Oca i on se prvi nosio na vatru. Ispod tri badnjaka stavljao se i četvrti komad drveta, koji je bio manji od badnjaka i zvao se podložnjak. Stavljao se poprijeko ispred čela badnjaka. On je označavao Crkvu Kristovu. Kada bi badnjaci bili naloženi, posipala se slama po kući i po badnjacima. Potom je slijedila kućna molitva. Najstariji član obitelji badnjake je polijevao vinom krsteći ih znakom križa i govoreći: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Tada bi se prekrížila cijela obitelj i time bi se završio obred loženja badnjaka*.

A. Badurina napominje kako je *vatra je magijski izvor moći. Vatra badnjaka ima (re)generativnu funkciju Sunca. Ta je vatra davala toplinu i svjetlost za vrijeme Badnje večeri i božićnih blagdana. Njome su se palile božićne svijeće (fenjeri) koje su osvjetljavali put pri odlasku na polnočku*. (Badurina, 1990: 5)³⁷ J. Aničić navodi kako se *na badnjak ide čestitati, a na prvi dan Božića ide se za položaja. Ujutro na Badnjak, u ranu zoru oko šest sati, muška su djeca išla čestitati Adama i Evu. Kada uđu čučnu u ćošak i kažu: čestitamo vam Badnjak, čestitamo vam Adama i Evu. Na badnjak rano ujutro išli su dječaci od kuće do kuće i kitili ulazna vrata grančicom hrasta na kojoj ima malo lišća. U boravak se pod stol stavila slama i kad dođu u kuću čestitati Adama i Evu mora bit narunjenog kukuruza*. M. Dragić članku *Apotropejski obredi, običaji i ophodi u hrvatskoj tradicijskoj kulturi* pojašnjava kako se božićnoj slami pridaju se apotropejske karakteristike. *Ona se iz kuće iznosi treći dan Božića ili na Sv. tri kralja (6. siječnja) te se stavlja po granama voćki, maslina, ili se njome obavijaju ta stabla vjerujući da će tako biti sačuvana od bolesti i da će urod biti obilat. Stavljanje slame na stolice na kojima ukućani na Badnju večer sjede na mjesta gdje kokoši nesu ima apotropejski i panspermijski karakter*. (Dragić, 2007: 372)

³⁷Vatra u kršćanskoj simbolici predstavlja mučeništvo i vjerski žar, kao i pobjedu svjetla nad tamom, ali i personificirano čudovište koje rija plamen i može živjeti u vatri, a da ne izgori. (Badurina, 1990: 5)

J. Aničić govori kako *na izlasku iz kuće na kapiji muška djeca ostavljaju badnjak (grančicu smreke ili bora), a gazda ih nagrađuje božićnim kolačima koji su posni (orasima, suhim voćem). Na Badnjak se jede voće čiji se otpaci ne bacaju, nego se od tih koštica sade nove mladice, a nakon što Božić prođe slama koja je bila u sobi veže se oko voćaka.* Luka Ilić Oriovčan u knjizi *Narodni slavonski običaji* pojašnjava kako bi se žene ljutile ako bi muškarac prvi ušao jer je to bio znak da će te godine biti više pijetlova nego kokoši. Ako bi žena ušla prva, njoj se davala *preslica*, pa je morala presti, kako bi te godine bilo više lana, a potom hrani kokoši kako bi dobro nesle jaja. Po svršetku tih obreda domaćini su položaja vodili u sobu i čistili jelom i pićem. (Ilić, Oriovčanin, 1864: 94) J. Aničić spominje kako su *na Badnjak popodne djeca išla od kuće do kuće djeca i prikazivala Adama i Evu. To je bio čitav mali igrokaz, a lokovi su: Bog, dva anđela, Adam, Eva i djavo. Djeca su se oblačila da što bolje prikažu pojedine osobe. Bog ima svećeničko, Adam i Eva narodno odijelo, anđeli mačeve u ruci, a đavao nosi crvenu kapu s rogovima i u ruci ima grančicu bora s jabukom. U duhovitom razgovoru prikazuju biblijski događaj Adama i Eve u zemaljskom raj. Predvečer istoga dana idu tri do čeriti djevojčice s jednim dječakom i nose lijepo okićenu kućicu. U kućici je kolijevka i u kolijevci lutka koja prikazuje Isusa. Lica prikazuju Josipa, Mariju i žene, a kad dođu u kuću, pjevaju pjesmu koja govori o Isusovom rodjenju u Betlehemsjoj štalici. Običaj je bio bor kititi na Badnjak navečer u sumrak. Nekad se kitilo jabukama, orasima, medenjacima, licitarima. Navečer na Badnjak bila je zajednička večera prilikom koje je svijeća bila upaljena u tanjuru sa žitom. Prije večere obavezna je bila zajednička molitva, a važno je bilo sakupiti mrvice i otpatke jela. Nakon zajedničke večere, obavezno se išlo na polnočku. Na sam Božić domaćin je kuće svima čestitao Božić.*

Aničić dalje navodi kako su se jabuke blagoslovljene na Sv. Tomu, kakve bile i kakve tko ima, nosile u crkvu u seljačkoj maramici da se se blagoslovi i to se jede na Badnjak navečer. Jabuke su bile sveto jelo, a dok se to jede gori svijeća i mora se moliti. Uzme se koliko je naroda u kući, svakom po jedna. *Mi metnemo stolnjak i onda metnemo u križ slamu, lepi isti stolnjak i to se postavi na taj stolnjak. To se pripremi za badnju večer i sve to stoji do Božića ujutro. Metne se drugi stolnjak, slama ostaje. U boravak se pod stol stavi slama i kad dođu čestitati Adama i Evu mora u boravku narunitoga kukuruza (koja osoba dođe, samo mora biti muški), onda je taj na Božić ujutro položaj, a domaćin ga ujutro sipa kukuruzom.* Kućni gazda navečer na Badnjak dolazi unutra i ima svezanu slamu u jednom zamotku. Kućni gazda poslije večere to razveže i onda se smije valjati po tome. *Pečenica* se kupuje, što bolje prase i to kupi se kad tko hoće. Kolje se na Tominje, kad se jabuke svete i pred Badnjak se peče. Mast teče u tepsiju i onda se u to

moči kruh koji se naziva *maščénica*. Domaćin kuće u stari tanjur stavlja žege i tamjana i blagoslivlja kuću i pečenicu.³⁸ Tamjan kojim se kadilo na badnje večé, kadi se i na Božić u podne, cijeli stol i soba gdje se jede.³⁹

³⁸ Pjeva se božićna pjesma *Narodi nam se i Betlem evo*.

³⁹ Nakon Tri kralja u siječnju bi se slavio Vinko (Vince). Taj se običaj još i danas drži.

ZAKLJUČAK

Može se zaključiti kako se etnografski elementi očituju u samo određenim sferama kulturnog života Vukojevaca. Etnografski su elementi vidljivi u područjima *materijalne kulture* u okviru *pučkog odijevanja, jela i pića* te *rukotvorstva*, poglavito proizvodnji tekstila koja je u Vukojevcima bila primarna djelatnost, uglavnom, ženskog stanovništva. Proučavajući *pučko odijevanje*, može se zaključiti kako su žene nosile dvije osnovne nošnje, a to su *svečana blagdanska nošnja* i *odijelo*. *Svečana* se *blagdanska* nošnja, koju kazivači nazivaju *narodnom nošnjom*, oblačila samo u najsvečanijim prilikama, za državne blagdane, lokalne kulturne manifestacije i razne smotre folklora, kao i za velike crkvene blagdane. Noseći *svečanu blagdansku nošnju* žene su na gonji dio tijela oblačile košulju dugačkih ili kraćih užih rukava, *švabicu*, koja se ukrašavala bečkim vezom, dok su rukavi i ovratnik košulje bili oblekani. *Oplećak* je bio skrojen od domaćeg pamučnog platna, a rukavi su u ramenima i zapešću bili narancani. Uz rub rukav, skupljenog u zapešću, bila je prišivena *hekla*. Na oplećak se vezala *kašmirica* koja se križala na prsima. Na donji su se dio tijela oblačili *skutići*, ukrašeni *bečkim vezom* ili *šlingom*, i *interok* ukrašen šlingom bijele boje. Preko podsuknje oblačile su se plisirane *skute* sašivene od *satina, delina* ili *cica*. Na skute se vezala tkana kecelja ili svileni opreg. Na noge su najčešće oblačile bijele pamučne čarape i počne. Ova se nošnja nosila do 30-ih godina 20. stoljeća. *Odijelo* se nosilo na mise u selu i u sve druge dane, a umjesto *kroglina* i marame žene su oblačile *rekljicu*. Preko zime oblačile su *frosluk, surke, štrikance* ili plišane jakne. Može se zaključiti da su se pod utjecajem građanske mode nošnje skraćivale i veća se pozornost obraćala na usklađivanje boja i materijala. Pod spomenutim su utjecajem nastale *kraća, duža* i *najnovija* varijanta nošnji koje se međusobno veoma malo razlikuju. Ženski je nakit bio skroman, a oko ruke su nosile bordno *narukvice* ispletene od vunice i bijelih zrnaca. Oko vrata su najčešće nosile *kroglin*, a osim njega nosile su i *đerđane, medaljice na sometu* ili *srebrnjak na pantlici*. Žene su kosu vezale u *ćutuk*, koji se najčešće pleo od dvije pletenice, a udane su žene na glavi nosile *šamiju*. Mladenkina se nošnja pak oblačila svilenu nošnju, kosu je *brenovala*, a na glavi je nosila bijeli voštani vijenac i *pantlike*. Korizmena se nošnja manje razlikovala od one uobičajene, a razlika je bila u tamnijim *opregovima* i nenošenju nakita. Muška se nošnja, izodnjica, sastojala od *gaća* i košulje koja se u struku opasavala tkanim pojansom ili kajišem, a na *izodnjicu* se oblačio crni baršunasti prosluk. Na nogama su nosili platnene čarape i *obojke*, a na glavi crni šešir. Proučavajući tkanje u Vukojevcima može se zaključiti kako je to bio dugotrajan proces kojeg su najčešće obavljale žene, a samom je tkanju prethodilo i mnogo poslova koje je trebalo obaviti prije samog procesa. Samo se tkanje odvija u nekoliko etapa. Nasnovana bi se

osnova skinula sa *snovače*, namatala na *stražnje vratilo*, *uvađala* u *nite*, zatim u *brdo*. Nakon provlačenja niti *osnove* kroz brdo postavlja se na *prednje vratilo* pomoću *počimalje*. Nakon toga se *osnova* oslobodi s vratila, *počimalja* odreže, a započeto tkanje može početi. U Vukojevcima se danas tka pomoću dvije *nićanice*, a ranije se tkalo pomoću četiri *nićanice*. Proučavajući *duhovnu kulturu*, odnosno običaje i vjerovanja u spomenutom selu može se zaključiti kako se mnogi običaji održavaju i danas, posebice pokladni običaji i običaji vezani uz svadbu. U selu se još uvijek provode običaji vezani uz božićno vrijeme kao što su nošenje i paljenje *badnjaka*, dolazak i čestitanje *položaja*, kićenje kapije grančicom smreke ili bora na Badnje jutro. Nadalje se može zaključiti kako su riječi *bàbe*, *bešika*, *čäuš*, *čèkrk*, *čèsma*, *čúnak*, *čùtuk*, *đuvègija*, *fénjer*, *fitljača*, *kálem*, *mòsur*, *penđerak* turcizmi te čine većinu istraženih riječi. Osim turcizama u rječniku se mogu uočiti i germanizmi koji su vidljivi u sljedećim primjerima *brenajzli*, *cìc*, *fâlde*, *gvirc*, *krâjcar*, *mùstra*, *pâtrica*, *šnäjder*, *švàngla*, *tìntoblej*. Osim germanizama i turcizama u rječniku se spominju i riječi latinskog podrijetla (*rèpete*), talijanskog podrijetla (*pàlenta*) i francuskog podrijetla (*šifon*). Osim jednočlanih izraza u rječniku su navedeni i višečlani izrazi kako bi se upotpunilo značenje osnovne riječi. *Càbreni* grah nastao je pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od pridjeva *cabr-* i odnosnog sufiksa *-eni*. *Čòvene sùrke* nastale su pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od korjena *čov-* i odnosnog sufiksa *-en*. *Dàščica za snovânje* nastala je sufiksalsnom tvorbom korjena *dašč-* i sufiksa *-ica*, prijedloga *za* i glagolske imenice *snovanje* koja je nastala sufiksalsnom tvorbom korjena *snov-* i sufiksa *-anje*. *Farbârska* (marama) nastala je sufiksalsnom tvorbom od korjena *farbar-* i sufiksa *-ska*. *Hajdínska* (kaša) nastala je sufiksalsnom tvorbom od korjena *hajdin-* i sufiksa *-ska*. *Kapúti s màčkom* nastali su sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *mačk-* i sufiksa *-om* i prijedloga *s*. *Lički òpanci* nastali su pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od korjena *lič-* i sufiksa *-ki*. *Mèdaljice* (na sòmetu) naziv nastao imeničkom sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *medalj-* i sufiksa *-ice*, prijedloga *na* i imenice *sometu* koja je nastala sufiksalsnom imeničkom tvorbom u kojoj se na korjen riječi *somet-* dodaje nastavak *-u*. *Mlàćenje* (*stabljike*) nastalo je sufiksalsnom tvorbom od korjena *mlač-* i sufiksa *-enje* i imenice *stabljike*. *Nabìjanje* (*stàbljike*) nastalo sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *nab-* i sufiksa *-ijanje* i imenice *stabljike*. *Navìjanje* (stana) nastalo je sufiksalsnom tvorbom od korijena riječi *navija-* i sufiksa *-nje* te imenice *stana*. *Òpanci obùvačama* nastalo je sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *obuvač-* i sufiksa *-ama* i imenice *opanci*. *Ràspljetanje* na stanu nastalo je sufiksalsnom tvorbom od korjena *raspljet-* i sufiksa *-anje*, prijedloga *na* i imenice *stan*. *Stràžnje vràtilo* nastalo je sufiksalsnom tvorbom od korjena *vrat-* i sufiksa *-ilo*. *Tkàlački stân* nastao je pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od korjena *tkal-* i sufiksa *-ački* i imenice *stan*. U *zijêv* nastao od prijedloga *u* i menice *zijev*. *Zèmaljski sîr* nastao je pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi

zemalj- i sufiksa *-ski* i imenice *sir*. *Zetovski kolač* nastao je pridjevskom sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *zetov-* i sufiksa *-ski*. Može se zaključiti kako su višecalni izrazi uglavnom nastali sufiksalsnom tvorbom, a manje prefiksalsnom kao što je to u primjeru izraza *podšiveno* oplatama koji je nastao prefiksalsnom tvorbom od prefiksa *-pod* i korjena *-šiveno* i imenice koja je nastala sufiksalsnom tvorbom od korjena riječi *oplat-* i sufiksa *-ama*. Osim navedenih tvorbi upotrebljena je i prefiksalsno - sufiksalsna tvorba u primjerima *zabéljeni* krumpir, koji je nastao od prefiksa *za-*, korjena *-belj-* i sufiksa *-eni* i imenice *krumpir*, i *zakíseljena čórba* koja je nastala od prefiksa *za-*, od korjena *-kiselj-* i sufiksa *-ena* i imenice *čorba*. Održavajući sve ove običaje, pazeći na nošnje i zaštićujući svoja bogatstva, kao što je to s etnografskom zbirkom učinio Ivca Majurac, stanovnici Vukojevca uvelike doprinose održavanju svoje kulturne i materijalne baštine.

PRILOG: ETNOGRAFSKI RJEČNIK NAŠIČKOG KRAJA (Vukojevci)

Bäbe - ž.r., mn., imenica, druge pokladne maske u kojima su se muškarci oblačili u ženske nošnje, a žene u muške nošnje; mladenka je bio muškarac, a mladoženja žena; počinju se spremati u podne;

Bädnjak - m.r., jd., imenica, dan uoči Božića

- drvo cera ili hrasta koje najčešće, djed i unuk, ili otac i sin, sijeku na Badnjak ujutro ili popodne. Kad se badnjak donese, prisloni se pod strehu, pokraj ulaznih kućnih vrata, i tu stoji do zalaska sunca. Tri badnjaka označavala su Presveto Trojstvo: Oca, Sina i Duha Svetoga. Najveći je bio onaj koji označava Oca i on se prvi nosio na vatru.
- grančica smreke ili bora koju na kapiji ostavljaju muška djeca na izlasku iz kuće na Badnje jutro

Bädnjača - ž.r., jd., imenica, kruh ukrašen znakovima seljaka ratara kao plugom, točkom; jede se na Badnjak

Berbéce - ž.r., mn., imenica, kožne apikacije kojima su bili ukrašeni prsluci

Bèšika - ž.r., jd., imenica, pravokutni ležaj i nosiljka za novorođenče izrađena od drveta; na dnu izdubljeno pet okruglih rupičasih otvora u obliku križa; pretpostavlja se da je namjera bila zaštititi dijete od sveke nevolje i zla. Stajala je u kijeru na podu do kreveta, do majke koja je ležala na krevetu

Brènovati - glagol, *infinitiv*, valovito ukrašavanje ženske kose; brenuje se s *brenajzlijem* koji izgleda kao škare (jedan dio okrugli drugi uvijen); *Brenajzli* se stavlja u žar i time se uređuje kosa

Břdo - s.r., jd., imenica, gusta rešetka načinjena od metalnih ili trščanih lamela kroz čije se prorede provlače niti osnove; brdo drži širinu osnove, a njime se ujedno i zbija provučena potka; umetnuto je u brdilo

Brdilo - s.r., jd, imenica, pomični okvir u koji je umetnuto brdo

Břnača - ž.r., jd, imenica, plug koji se stavlja na vrata u kojoj su mladenci prve bračne noći kako mladenka ne bi pobjegla van

Bùkara - ž.r., jd., imenica, drvena ili keramička čaša za vino iz kojese pilo prilikom pozivanja u svatove

Bùklija - vidi *bùkara*

Càbreni (grah) - m.r., jd., pridjev, posni grah bez masnoće

Cīc - m.r., jd, imenica, vrsta pamučnog platna tvorničke izrade od kojeg su sašivene suknje

Cijêvi - ž.r., mn., imenica, cjevčice izrađene od bazge na koje se namataju niti potrebne za osnovu

Còkl - m.r., jd., imenica, donji dio kuće

Crépnja - ž.r., jd, imenica, naziv za krušnu peć u kojem se pekao najčešće kruh

Crêpnjak - m.r., jd., imenica, zemljane posude za cvijeće

Ćenjar - m.r., jd., imenica, vrlo fino prozračno pamučno tkanje nastalo usnivanjem debljih pamučnih niti u osnovu, što je u konačnici dalo platno s utorkom uzdužnih širih ili užih pruga

Čâst - ž.r., jd., imenica, korpa puna hrane koju nosi kuma mladenki u svatovima

Čâuš - m.r., jd., imenica, sudionik svadbe čija je dužnost zabavljati goste, dizati raspoloženje u svatovima, izvikovati razne momente za vrijeme gozbe; nosi čuturu i batinu, a dobiva po jedan peškir kod đuvegije i jedan kod mlade

Čavàldusa - ž.r., jd., imenica, velika igla koja se upotrebljava za izradu nita

Čâvo - vidi *čajuš*

Čèkrk - m.r., jd., imenica, drvena naprava, s postoljem od letvica, čiji je najvažniji dio osovina na koju se postavlja kalem ili cjevčica; služi za namotavanje pređe; ističe se drveno kolo te drveni okvir u čiju se prazninu na metalnu žicu provuče drveni mosur; nakon što se pređa stavi na vito spoji se i s čekrkom preko čijeg se kola okretanjem ručke namata na mosur ili cjevčice za tkanje poutke

Čěsma - m.r., jd., imenica, bunar

Čòrape - ž.r., mn., imenica, štrikane ili kupovne čarape

Čòvene sùrke – ž.r., mn., pridjev, imenica, dugački kaputi od sukna ukrašeni aplikacijama

Čùla - ž.r., jd., imenica, duge izrezbarene šibe na vrhu kojih je kugla; nosili ju starcevi; čula je u trenutcima služila kao obrana jer su mještani pokušavali starcevima ukrasti *rgaču* što bi za njega bila velika sramota

Čúnak - m.r., jd., imenica, pomagalo izrađeno od drveta, u obliku čuna, u čijem se središnjem dijelu nalazi metalna šipka na koju se natiče cijev s namotanom potkom; služi za vođenje potke u obliku lađice; čunak se provlači kroz zijev

Čùtuk - m.r., jd., imenica, djevojačko vezanje kose u kojoj se kosa uplete u dvije ili četiri pletenice što je ovisilo o njenoj bujnosti; pletenice se na zatiljku prekriže i smotaju jedna oko druge tako da se dobije duguljast oblik, a kosa se pričvrsti ukosnicama

- češalj kojim se učvršćuje ženska frizura spletena u *čutuk*

Dàščica za snovânje - ž.r., jd., imenica, pomagalo koje se nekada koristilo za snovanje; višestruko perforirana daščica s drškom pomoću koje je bilo moguće odjednom namatati s većeg broja mosura

Dèlin - m.r., jd., imenica, vrsta vunene tkanine karakterističnog uzorka od kojeg su sašivene suknje

Djèver - m.r., jd., imenica, mladenkin pratilac i zaštitnik; brat mladoženjin ili mladenkin

Dráva - ž.r., jd., imenica, korito s vodom koje su kuharice stavljale pred prag kuće; sav novac koji je u njoj bio skupljen pripadao je kuharicama

Drètve - ž.r., mn., imenica, grublje upletene niti potrebne za izradu raznih uzica za gaće, podsuknje

Drôpati - glagol, infinitiv, gnječiti

Dásiti - glagol, infinitiv, žaliti za umrlim članom obitelji ili rodbine

Derdáni - m.r., mn., imenica, nakit

Duvègija - m.r., jd., imenica, mladoženja

Èblem - m.r., jd., imenica, platna složenije, platno reljefne strukture; korišteno je većinom za izradu ponjava i stolnjaka) ili tkanja za vreće; tkalao se pomoću četiri nićanice

Èkla - ž.r., jd., imenica, čipka koja je bila prišivena uz rub rukava skupljenog u zapešću

Fâlde - ž.r., mn., imenica, sitni okomiti nabori oko dva cm kojim su bile složene ženske suknje

Farbârška (marama) - ž.r., jd., pridjev, kupovne marame od *farbara*; obojanog platna

Fénjer - ž.r., jd., imenica, petrolejska svjetiljka

Fertalj - m.r., jd., imenica, mjerna jedinica, četvrtina; koristila se za mjerenje tknina prije tkanja

Fitiljača - ž.r., jd., imenica, jedna vrsta kolovrata za obradu prve *kućine* koja nastane opadanjem s trlice u obliku panja ili daske u čiji je gornji dio umetnut pomični okvir na koji se namatala ispredena nit

- naziv za nit koja se dobivala u procesu fitiljanja; korištena je kao potka za tkanje petare;
- najgrublja lanena pređa dobivena od trenja na trlici

Fitiljanje - glagolska imenica, s.r., jd., proces predenja prvih vlakana (*podstupnjara*) dobivenih na stupki

Frösluk - m.r., jd., imenica, prsluk; muški ili ženski

Gàcavica - ž.r., jd., imenica, nogavica muških hlača (gaća)

Gàće - ž.r., pl. tantum, hlače širokih nogavica izrađene od domaćeg pamučnog platna

Gizdati - glagol, infinitiv, kititi se, ukrašavati

Grèben - m.r., jd., imenica, pomagalo sastavljeno od drvene daske u čiji su gornji dio usađeni željezni, pravokutno, i u redove rjeđe postavljeni zupci

Grebénanje - glagolska imenica, s.r., jd., postupak prvog prevlačenja ... koje se odvijalo na grebenu pri čemu su na zupcima ostala lošija vlakna (kućine)

Grèblica - ž.r., jd., imenica, pomagalo kojim se nakon žarenja pepel sa žeravicom izgrne iz peći

Gvìrc - m.r., jd., imenica, piće od vode i meda koje može biti i alkoholno; pilo se posebno na kirvajima

Gvòždice - ž.r., pl.tantum, imenica, jedno od pomagala pri tkanju; sastoje se od dviju povezanih metalnih klizno pomičnih plosnatih šipki, koje se namještaju iznad otkanog dijela, a služe za držanje širine otkanog platna u napetom položaju

Hajdínska (kaša) - ž.r., jd., imenica, heljdina kaša koja se jela svakodnevno

Hékla - vidi *ekla*

Ìnterok - m.r., jd., imenica, vrsta podsuknje koja se oblačila na donji dio tijela; *interok* je uvijek bio bijel, oblekan, šlingan ili ukrašen kupovnom šlingom, a mogao je biti načinjen i od kupovnog pamučnog platna šifona

Ìzodnjica - ž.r., jd., imenica, naziv za mušku platnenu košulju koja se nosila povrh gaća

- naziv za mušku svečanu nošnju;

Jàbuka - ž.r., jd., imenica, pohod svekra (otac mladoženjin) i starog svata djevojci; donose joj vino i rakiju; ovdje se svekar dogovara sa prijateljem kako će obaviti svatove i što će svekar svome prijatelju donijeti; svekar djevojci u svoje ime daje kaparu, a i dariva ostalu družinu u kući; materi djevojčinoj mora kupiti kožun, a ocu vunene obojke; na svatove ima donijeti fertalj vina, fertalj rakije i cijelu pečenicu; na zapojku dolazi i rodbina djevojčina

Jaúkati - glagol, infinitiv, oplakivati umrlóg čovjeka

Jèdnožičko (tkanje) - s.r., jd., pridjev, vrsta tkanja u kojem su se u svaki preoz na brdu uvodile niti u omjeru 1:1

Jètrva - ž.r., jd., imenica, svekrva

Jézus Bógo - m.r., jd., imenica, vrsta kruha koji bi se prerezao i u svakoj se polovici napravila rupica u koju se sipalo vino

Kabànica - ž.r., jd., imenica, dugački kožni ogrtači bez rukava

Kàdarka - ž.r., jd., imenica, rakija

Kálem - m.r., jd., imenica, drveno pomagalo potrebno u procesu izrade domaćeg tkanja; na njega se namata pređa

Kamášne - ž.r., jd., imenica, kožni dio oprave starceva, koji se stavlja oko listova

Kàpara - ž.r., jd., imenica, novac koji je dečko davao djevojci kako bi ona postala njegova; time bi se znalo kako je zauzeta i nitko ju drugi nije smio imati

Kapúti s màčkom - ž.r., mn., imenica, kratki kaputi s krznom oko vrata koji su nosili mladi ljudi i momci zimi, a šili su ih krojači (*šnajderi*)

Kàrmine - ž.r., pl.tantum, imenica, gozba nakon sprovoda u čast pokojnika

Kàšmirica - ž.r., jd., imenica, vrsta ženske marame koja se stavljala preko oplećka; napravljena od vunene tkanine cvjetnog uzorka

Kiljer - m.r., jd., imenica, produženi dio kuće sa sobama i izlaskom prema dvorištu, u kojem su spavali svi gazdini sinovi sa ženama

Kirvaj - m.r., jd., imenica, seoski, crkveni god; seosko slavlje nekog sveca

Kiseliti - glagol, infinitiv, proces močenja lana u vodi da bi stabljika omekšala

Kitica - vidi *kovrtanj*

Kòlač - m.r., jd., imenica, naziv za jelo koje svekrva u velikoj košari, svaku nedjelju nakon što je djevojka isprošena pa do svatova, nosi djevojci u pohod

Kòlovrat - m.r., jd., imenica, mehanizirana naprava koja se pokretala nogom, a ispredena se nit namatala na cjevčicu; početkom 20. stoljeća zamijenio preslicu i vreteno; pritiskom noge na pedal kolovrata, preko kotača se izazivala vrtnja cjevčice na koji se namatala ispredena nit

Kòmad - m.r., jd., imenica, vitak u koji bi se oškrobljena pređa, nakon što bi se ocijedila i osušila, uvijala

Komušânje - glagolska imenica, s.r., jd., proces guljenja kukuruza

Kònda - vidi *šamija*

Kòvrtanj - m.r., jd., imenica, kolač koji dobiva zet na dar kad dolazi svome starcu za položaja i čestitati Božić; taj je kolač pletenica spletena u tri dijela i spojena u krug, a u sredini s jabukom

Kòza - ž.r., jd., imenica, stožasti kup od deset do dvadeset ručica koje su se slagale ukriženo glavicama postavljenim prema gore na samom polju

Kòžun - m.r., jd., imenica, poklon koji svekar kupuje djevojčinoj majci

Kòžuv - m.r., jd., imenica, kaput od ovčje kože s runom okrenutim s unutrašnje strane; ukrašen kožnim aplikacijama

Krâjcar - m.r., jd., imenica, nagrada u obliku dukata kojom svatovi darivaju mladenku i tako joj čestitaju

Krâvice - ž.r., mn., imenica, kolač u koji se utisnu od tijesta četiri točkice; jede se na Tri kralja, a točkice se istrgnu i dadu kravama

Križnice - ž.r., mn., imenica, noge na koje su postavljene naćve u kojima su žene mijesile tijesto za kruh

Kròglin - m.r., jd., imenica, ovratnik širok desetak centimetara načinjen od kupovne šlinge, nabran na uzicu; stavlja se na maramu ispod vrata; vrsta ženskog nakita

Kùčina - ž.r., jd., imenica, gruba nit koja nastane opadanjem s trlice i dalje se fitilji na fitiljaču

Kùdilja - ž.r., jd., imenica, finija kraća vlakna koja ostaju na perjaci nakon perjanja zupcima; od kudilje se plela putka

Kukínje - ž.r., mn., imenica, crni glog, biljka od koje su se spremali čajeve

Lânčati – glagol, infinitiv, slaganje osnova u niz omči

Lètnica - ž.r., jd., imenica, kruh koji je ukrašen ružama na tri kraja; peče se u krušnoj peći, a jede se na Novu godinu

Lîčki òpanci - m.r., mn., pridjev, vrsta starinske obuće

Lòkšice - ž.r., mn., imenica, posni kolač koji se pripremao na Veliki petak; pripremi se tako da se zamijesi tijesto od brašna, vode i malo soli. Tijesto se razvalja tanko (kao za mlince), prepeče se

s obje strane na ploči štednjaka. Zatim se te pečene kore poškrope vodom da popuste kako bi se mogle saviti. Kao nadjev koristili su se orasi, mak i cimet. Svaki se od tih nadjeva pomiješao sa šećerom koji se onda posipao po korama i savijao se kao štrudla i izrezala

Lòpar - m.r., jd., imenica, drvena lopata s dugačkom drškom kojom se u dobro ugrijanu peć stavljao kruh

Lopàruša - ž.r., jd., imenica, jelo koje se svakodnevno pripremalo; priprema se tako da se od brašna, vode, soli (bez jaja) umijesi tijesto i razdijeli u nekoliko dijelova

Lótre - vidi *ljestve*

Lòtrice - vidi *ljestve*

Lûg - m.r., jd., imenica, otopina pepela u vodi u kojoj se lužila pređa kako bi se izbijelila

Lúžiti - glagol, infinitiv, proces izbjeljivanje pređe koja je sirova obično zelenkastosive ili žućkastosmeđe boje

Lúžnica - ž.r., jd., imenica, veća drvena posuda s otvorom pri dnu u kojoj se lužila pređa

Ljèstve - ž.r., pl. tantum, imenica, dodatno pomagalo za snovanje koje služe kao držači mosura prilikom snovanja

Mašćènica - ž.r., jd., imenica, mast, od pečenice koja se klala na Tominje, koja teče u tepsiju i u koju se moči kruh; pečenica se peče dan prije Badnjaka

Màvez - m.r., jd., imenica, pamučni konac u crvenoj, plavoj ili crnoj boji koji je služio za ukrašavanje dijela osnove nititma koje su bojom različite od boje osnove i potke;

- tkani stolnjak u bojama (crvenoj, sivoj, bijeloj i crnoj) napravljen od dvije pole i pola pole platna. Uzorci se rade pomoću jedne daske u osnovi

Mèdaljice (na sòmetu) - ž.r., mn., imenica, ženski nakit

Mërka - m.r., jd., imenica, pamučni konac za vezenje koji je zamijenio *tivtik*

Mlâćenje (stabljike) - glagolska imenica, faza odvajanja lika koji se nalazi pod korom stabljike lana pomoću nožne stupke

Mlátitii - glagol, infinitiv, proces odstranjivanja sjemena glavice lana; žene su odstranjivale na dasci udaranjem ručica *pratljačom*

Móba - ž.r., jd., imenica, ugovorena pomoć koja se sklapala među seljanima; moba se vraćala

Mòsur - m.r., jd., imenica, drveno pomagalo potrebno u procesu izrade domaćeg tkanja; na njega se namata pređa

Mùstra - ž.r., jd., imenica, uzorak kojim se ukrašavaju tkanine

Mušùlen - m.r., jd., imenica, gornja suknja izrađena od ćenara, vrste fine bijele prozračne pamučne tkanine s okomitim usnivanim prugama

Nabìjanje (stàbljike) - glagolska imenica, s.r., jd., faza odvajanja lika koji se nalazi pod korom stabljike lana pomoću nožne stupke

Nàcve - ž.r., mn., imenica, veliko drveno korito pravokutna oblika koje je u unutrašnjosti izdubljeno u kojem su žene mijesile kruh; korita su pravili Romi i prodavali ih vozeći se na zaprežnim kolima kroz selo. Služilo je za pravljenje kruha koji se mijesio jednom u sedam dana

Načvènice - ž.r., mn., imenica, noge na koje su postavljene *načve* u kojima su žene mijesile tijesto za kruh

Nàfaltane - glagolski pridjev trpni, način ukrašavanja skuta na velike ili male nabore

Naràncan - m.r., jd., pridjev, nabran, naboran (uglavnom rukav)

Nàrukvice - ž.r., mn., imenica, naziv za ženski nakit koji se stavlja oko zapešća; narukvice ispletene od vunice u boji i od bijelih zrnaca

Nasèjač - glagolski prilog sadašnji, način na koji su žene mijesile tijesto za kruh sjedeći na stolici

Natkìvanje - glagolska imenica, s.r., jd., jedan od načina ukrašavanja dijela osnove nitima koje su bojom različite od boje osnove i potke

Navìjanje (stana) - glagolska imenica, proces postavljanja osnove na stan

Nìta - ž.r., jd., imenica, dio stana koji se sastoji od dva štapa i na njih pričvršćenog, međusobno povezanog sustava od dva niza končanih petlji kroz čiju se očicu uvode niti osnove; pomoću kolotura ovješene su o gornju prečku na stanu, a pokreću se pomoću podložnika s kojima su povezane jačom uzicom; broj podložnika ovisio je o broju nita; svaka nita povezana je s po

jednim podložnikom; dizanjem i spuštanjem nita niti osnove dijele se u dva dijela te tako stvaraju zijev kroz koji se provodi potka; za izradu nita upotrebljava se *čavaldusa*

Njèdra - s.r., pl. tantum, imenica, ženske grudi

Òblekani - glagolski pridjev trpni, ukrašen kukičanjem (eklom)

Òbišav - ž.r., jd., imenica, uska platnena traka kojom su gusti nabori rukava u zapešću fiksirani

Òbojci - m.r., mn., imenica, tkani komadi platna ili sukna za omatanje nogu od gležnja do koljena

Òčice - ž.r., mn., imenica, sitni čvorovi koji, kada su povezani, povezuju tkaninu

Òdar - m.r., jd., imenica, lijes u koji se stavlja mrtvo tijelo

Odiželó - s.r., jd., imenica, druga varijanta ženske nošnje koja se nosila nedjeljom na mise u selu i sve druge dane. Za mise i neka druga svečana događanja oblačilo se štofeno, sometno i svileno odijelo, a kada su djevojke polazile na put ili plesati u seoski dom oblačilo se pergulinsko odijelo

Òdničko (tkanje) - s.r., jd., pridjev, vrsta tkanja u kojem su se u svaki prorez na brdu uvodile niti u omjeru 2:1

Òkrajci - m.r., mn., imenica, poderani obojci

Òpanci - m.r., mn, imenica, vrsta starinske obuće

Òpanci obùvačama - m.r., mn., imenica, kožna obuća s remenom kojim se kopčaju opanci sa strane; nosili ih muškarci i žene

Òplećak - m.r., jd., imenica, bluza širokih rukava, sašivena od domaćeg pamučnog platna na način starinskog krojenja, pri kojemu se ništa ne odbacuje nego se nabiru ravne pole platna

Òpreg - m.r., jd., imenica. pregača koja se stavljala na suknje, a mogla je biti vezena, oblekana, štikana ili svilena

Oskòruše - ž.,r., mn., imenica, sušeno voće

Otàrčić - m.r., jd., imenica, kuhinjska krpa

Òtarak - m.r., jd., imenica, jednostavno na dasku tkani ručnik grublje teksture. Koristio se za umivanje ili bi se stavljao na policu u kući kao ukras

Pačtvòrina - ž.r., jd., imenica, četvrtast oblik; u takav se oblik razvaljuje tijesto za župnjaru koja se pripremala kao posno jelo na Veliki petak

Pàlenta - ž.r., jd., imenica, kaša od kukuruza

Pàntlíke - ž.r., mn., imenica, svilene trake u boji (najčešće bijele, roze, plave, crvene boje), dugačke su oko jedan metar, služile su kao ukras na oglavlju mladenke

Paprenjáci - m.r., mn., imenica, slavonski kolači s paprom

Pàsam - m.r., jd., imenica, širina tkanine, u Vukojevcima se snovalo u 8 do 15 pasama; broj pasama ovisio je o namjeni tkanine i o debljini niti

Pàtrica - ž.r., jd., imenica, krunica; stavljala bi se djetetu u ruke nakon rođenja

Pàtron - m.r., jd., imenica, svetac zaštitnik

Paùzin - m.r., jd., imenica, motka za koju se žena drži prilikom nabijanja lana ba stupki

Pèkva - vidi *crepnja*

Pendèrak - m.r., jd., imenica, prozorski otvor na kući

Pergùlinsko (odijelo) – s.r., jd., imenica, vrsta ženskog odijela koje su nosile djevojke kada su išle na put ili plesati u dom

Pètara - ž.r., jd., imenica, prostirka otkana od grube lanene ili konopljine pređe koja je rabljena kod gospodarskih poslova (za čuvanje i vijanje graha, za pokrivanje stoke i obavljanje drugih poslova u seoskom domaćinstvu, koje se za preživljavanje bavilo isključivo zemljoradnjom i stočarstvom)

Pètlja - vidi *očica*

Pèrjaka - ž.r., jd., imenica, pomagalo sastavljeno od drvene daske u čiji su gornji dio usađeni željezni, kružno, gušće postavljeni zupci; služi da se nakon grebananja lana na grebenu još finije obradi kudeljno ili laneno snoplje

Pîr - m.r., jd., imenica, svatovsko veselje

Plîsiran - glagolski pridjev trpni, nabori suknje slagani u oblik harmonike

Počimalja - ž.r., jd., imenica, komad otkanog platna kojim je dio osnove ostavljen slobodan te usukan u pojedinačne uzice; počimalja se učvrsti u utor na prednjem vratilu, a grupirane niti osnove se povežu s uzicama počimalje; komad otkanog platna kojim je dio osnove ostavljen slobodan te usukan u pojedinačne uzice

Póčne - ž.r., mn., imenica, ženska obuća od valjane vune i sa džonom

Podînetrok - m.r., jd., imenica, vrsta podsuknje

Pòdložnik - m.r., jd., imenica, pedala pomoću koje se pokreću dva niza končanih petlji kako bi se stvorio zijev

Pòdložnjak - m.r., jd., imenica, četvrti komad drveta, koji je bio manji od badnjaka; stavlja se poprijeko ispred čela badnjaka; označavao je Crkvu Kristovu

Pòdstupnjare - ž.r., jd., imenica, prva za pređenje upotrebljiva vlakna koja su se dobivala prilikom rada na stupki

Podšiveno öplatama - glagolski pridjev trpni, način šivanja kojim su prsa su i leđa, spojena na ramenima, s unutrašnje strane ramena pojačana kvadratnim komadima platna

Pògača - ž.r., jd., imenica, najjednostavniji oblik kruha; jela se svakodnevno

Pókrov - m.r., jd., imenica, prostirka za lijes

Pòložaj - m.r., jd., imenica, muška osoba koja prva na Božić ujutro dolazi u kuću i čestita; položaj sjeda u kut kuće i ostaje tri dana; ako je položaj zet dobiva *kovrtanj* i kobasicu

Pòluga - ž.r., jd., imenica, alat kojim je učvrćeno stražnje vratilo

Pònjava - ž.r., jd., imenica, prekrivač za krevete

Ponjávac - m.r., jd., imenica, gruba lanena plahta za prikupljanje sjemena koji su žene stavljale pod dasku

Posvećenje - s.r., jd., imenica, jelo blagoslovljeno u crkvi prethodnog dana; jelo se na Badnjak ujutro nakon što bi se obitelj zajednički pomolila

Pòtka - ž.r., jd., imenica, platno koje se prelo od kudilje

Pòvjesmo - s.r., jd., imenica, kvalitetni ostatak koji će se dalje obrađivati; korišteno za pređenje niti za osnovu; najfinija dulja vlakna koja ostaju u ruci nakon perjanja zupcima na perjanici; nit dobivena na perajci od koje se tkala tanka pređana nit, a pravili su se mali ručnici, otarčići, krpe za brisanje, salvetice, odjeća muška i ženska, rubine, muške hlače, gaće, podsuknje, skutići te konci za ušivanje svih ovih tkanja; naziv za po pet ručica uvrnutih u smotaj spreman za pređenje nakon obrade na grebenu

Pràtljača - ž.r., jd., imenica, drveno pomagalom za pranje rublja

Prèdnje vràtilo - s.r., jd., imenica, valjak koji služi za namatanje otkane tkanine i održavanje napetosti osnove prilikom tkanja

Prèđa - ž.r., jd., imenica, ispredena nit dobivena pređenjem na kolovratu, preslici ili vretenu koja se prematala na rašak

Préla - vidi *povjesmo*

Prélo - s.r., jd., imenica, okupljanje, druženje žena, rjeđe muškaraca, na kojima se pjevalo i plesalo

Prepečènica - ž.r., jd., imenica, rakija dobivena ponovljenim pečenjem meke rakije koju su ispijali u malim gutljajima; za posebno svečane prilike, npr. za Božić, pripremili su prepečenicu pomiješanu s medom

Prèslica - vidi *povjesmo*

Pretkívanje - vidi *natkívanje*

Prìjatelj- m.r., jd., imenica, mladenkin otac

Pròsluk - m.r., jd., imenica, prsluk bez rukava od crnog baršuna uskih leđa koji se oblačio na izodnjicu

Próva - ž.r., jd., imenica, beskvasni kukuruzni kruh koja se prije miješenja popuri vrućom vodom

Pùcpure - ž.r., mn, imenica, kokice; grickalice

Pukéta - ž.r., jd., imenica, buket koji se nosio na Cvjetnicu u crkvu na blagoslov

Purànčići - m.r., mn., imenica, svakodnevno jelo od krumpirova tijesta koje se prvo umijesi, kuha se u vrućoj vodi i začini uljem

Pùstosvat - m.r., jd., imenica, sudionik svadbe koji u svatovima ne izvršava nikakvu čast

Pùstosvatica - ž.r., jd., imenica, sudionica svadbe koja u svatovima ne izvršava nikakvu čast

Pùtka - vidi *potka*

Pùzder - m.r., jd., imenica, drvenasti ostatak stabljike biljke lana koji je otpadao od ručica tijekom nabijanja pomoću nožne stupke; ostatak opne biljke lana

Ràdosnik - m.r., jd., imenica, tkana maramica crvene ili plave boje; po tome se mladoženja poznavao od ostalih svatova

Rásplet - m.r., jd., imenica, vrsta ukrašavanja nogavice muške nošnje izvlačenjem žice iz tkanja

Ràspljetanje na stanu - glagolska imenica, s.r., jd., vještina tkanja sa šupljinama gdje se ukrasni dio raspljetao prstima koristeći bijelu pamučnu nit; ovim se načinom ukrašavalo platno korišteno najviše za izradu otaraka; glagolska imenica

Rasùkač - m.r., jd., imenica, valjak za tijesto

Rášak - m.r., jd., imenica, jednostavno pomagalo u obliku ravnog štapa s rašljastim završetkom na koji se s cjevčice spredena nit prematala na rašak; dno štapa uglavljeno je u daščicu postavljenu poprečno u odnosu na rašlje; rašak je bio različitih veličina, što je ovisilo o namjeni pređe; na mali se rašak namataju niti poutke; nakon namatanja, poutka se skinu i sveže u čvor; kasnije se razmata, stavlja na malo vito i suče čekrkom

Rékljica - ž.r., jd., imenica, ženska bluza sašivena od kupovnog materijala

Rèpete - ž.r., mn., imenica, nabori u kojima se širi rukav

Řgača - ž.r., jd., imenica, glavno obilježje vukojevačkog starca; prije se rgača pravila od novinskog papira i brašna; lijepio se novinski papir sve dok se ne dobije odgovarajući oblik; oblik rgače podsjeća na stožac ili tuljac, na vrhu ukrašen kitama od papira; lice se radilo od repe, a oko lica se stavljalo zečje runo ili ružice od krep papira

Rôjte - ž.r., jd., imenica, svilene ili vunene uvijene rese koje su bile pričvršćene uz rub marame

Ròsiti – glagol, infinitiv, sušiti lan danju, a vlažiti noću; lan se sušio osam do deset dana

Ručice - ž.r., jd., imenica, rukoveti podjednake debljine u koje su se slagale iščupne stabljike lana; vezale su se debljim vlatima lana; ručicu čini toliko iščupanih biljaka koliko stane u hvat obje šake

Ručicanje - glagolska imenica, ž.r., jd., proces u kojem je drvenasti dio stabljike lana otpadao, a ručica se dodatno oslobađala trešnjom po motki za koju se žena držala; tim su se procesom dobivala prva upotrebjiva vlakna za pređenje

Sárma - ž.r., jd., imenica, slavonsko jelo koje se često pripremalo; sastoji se od listova kiselog kupusa, napunjenih smjesom mljevenog mesa i riže te kuhanih zajedno s narezanim kupusom

Sàtin - m.r., jd., imenica, vrsta kupovne tkanine svilenkastog sjaja od kojeg su sašivene suknje

Sìmplice - ž.r., mn., imenica, pletene košarice u koje se stavlja tijesto za kruh kako bi se diglo za pečenje

Skùtići - m.r., mn., imenica, najdonja posuknja koja se oblačila na donji dio tijela; ukrašeni bečkim vezom, tkanjem (zatke), šlingom, heklanjem ili kupovnom šlingom

Skúte – ž.r., mn., imenica, pregače koje su se oblačile se preko podsuknje

Snòvača - ž.r., jd., imenica, drvena naprava od četiri okomita stupa, visoka oko dva metra, gore i dolje međusobno spojena prekrizanim letvicama kroz čiju sredinu prolazi osovina; ugornjem je dijelu pričvršćena o kućnu gredu; na snovači se određuje i dužina tkanine koja se namjeravala otkati; to se postiže spiralnim namatanjem pređe oko stupova snovače

Snovânje - glagolska imenica, m.r., jd., proces pripremanja osnove za tkanje; predstavlja jednu od najsloženijih faza u ručnom tkanju; snovanjem se određuje širina i duljina osnove kao i način

tkanja; za snovanje se u Vukojevcima upotrebljava kružna snovaljka u obliku vrtuljka s klinovima (snovača)

Sòšice - ž.r., mn., imenica, kukaste grane zabijene u dno potoka; pomoću njih su muškarci učrščivali snopove lana

Srdâšce - s.r., jd., imenica, metalna šipka; središnji dio čunka na koji se natiče cijev s namotanom potkom

Stân - m.r., jd., imenica, košulja bez rukava koju mlada daje djeveru kao poklon u svatovima

Stâri svât - m.r., jd., pridjev, imenica kum s mladoženjine strane

Stârcevi - m.r., mn., imenica, neoženjeni mladići

Stražnje vrátilo - s.r., jd., imenica, valjak na koji se namata osnova, a učvršćen je zapinjačom; kada se nasnovana osnova skine sa snovače, potrebno ju je namotati na stražnje vratilo

Strûka - ž.r., jd., imenica, dužina tkanine

Stûpa - ž.r., jd., imenica, masivna drvena sprava koja se sastoji od dva drvena komada. S jedne i druge strane stupke su dva stupa spojena motkom o suprotnoj strani žljebova; u Vukojevcima je obično žena držala ručice lana u stupki, a muškarac je nogom pritiskao njezin gornji dio; nabijanjem se biljka prešala, a žena bi okretala ručicu između zubaca stupke dok od nje ne nastanu vlakna; nakon kiseljenja u vodi i sušenja lana, nabijanje na stupki je prvi posao obrade sirovine od koje će se u konačnici dobiti tanka nit, koja će se tkati na tkalačkom stanu

Stûpka - vidi *stupa*

Súkati – glagol, infinitiv, proces namatanja obrađene pređe na kalemove da bi se mogla početi priprema za tkanje

Súkno - s.r., jd., imenica, valjana vuna za omatanje nogu; nosili se uz opanke obuvačama

Súrke - ž.r., mn., imenica, dugački kaputi s rukavima izrađeni od bijele suknene tkanine ukrašene aplikacijama

Svâtovi - m.r., mn., imenica glavni sudionici svadbe

Svèkarm - m.r., jd., imenica otac mladoženjin

Svìtnjak - m.r., jd., imenica, uzica koja je provučena kroz rub muških hlača (*gaća*) kojim se one vežu

Svrtak - m.r., jd., imenica, naziv za po pet ručica uvrnutih u smotaj spreman za predenje nakon obrade na grebenu; nakon obrade na grebenu po pet obrađenih ručica uvrnulo se u smotaj koji je sada spreman za predenje

Šalukàtre - ž.r., mn., imenic,a drveni prozorski okvir koji se može ztvoriti

Šàmija - vidi *konda*

Šàrenice - ž.r., mn., imenica, vrsta tkanja u kojem su se u svaki prorez na brdu uvodile niti u omjeru 1:1

Šifon - m.r., jd., imenica, kupovno pamučno platno; služilo za izradu interoka

Šlínga - ž.r., jd., imenica, rupičasta vrsta veza koja se prišivala na interok

Šnàjderi - m.r., mn., imenica, krojači koji su šili odjeću u selu

Štápci - m.r., mn., imenica, dva drvena štapa koji služe za podjelu osnove u dva jednaka dijela; štapci se provlače kroz križ niti ostvaren prilikom snovanja

Štrikánci - m.r., mn., imenica, kaputići od stupane vune;

- zimsko donje rublje od pamuka koje se kupovalo u trgovinama, a u davna se vremena štrikalo; oprava koju su oblačili starcevi

Šùfnudle - vidi *purančići*

Švàbica - ž.r., jd., imenica, vrsta košulje dugačkih ili kraćih užih rukava koja se oblačila na gornji dio tijela, a ukrašavala se bečkim vezom, tkanjem, raspeltom ili štikanjem

Švàrgla - ž.r., jd., imenica, jelo koje nastaje punjenjem želuca nadjevom od mesa, slanine, začina i malo krvi; služilo u svakodnevnoj prehrani

Tàrenje - glagolska imenica, s.r., jd., finije čišćenje ručica od puzdera koje se nastavljalo na trlici; najfinija obrada ručica odvijala se njihovim prevlačenjem preko pomagala koje se sastoji

od drvene daske u čiji su gornji kraj usađeni željezni zupci; vlakno se ujedno razvrstavalo; finije i duže odvajalo se od grubljeg i kraćeg

Tintoblej - m.r., jd., imenica, boja iz kemijske, služila za bojanje jaja

Tivtik - vidi *mavez*

Tkàlački stân – m.r., jd., pridjev, imenica, jedna od važnijih sprava u seljačkom gospodarstvu koje je proizvodilo sve pa i tkanine potrebne za svoje članove; kanje je u Vukojevcima bio isključivo ženski posao, a tkanine u se dobivale preradom domaćih sirovina lana i konoplje, vune, a kasnije i industrijski obrađenog pamuka; tkalo se najčešće zimi kada su žene imale manje obaveza; stan je stajao u prednjoj, velikoj sobi i često ih je u vrijeme kućnih zadruga u njoj znalo biti i nekoliko; tkali su se stolnjaci, prostirke za različite namjene, vreće, krpice, odjeća, mali ručnici- otarci, salvetice, rubine, gaće, skutici.

Tkalo - s.r., jd., imenica, platno koje bi svekrva prostrla kada svatovi dodju mladoženjinoj kući od kola mladinih do kućnih vrata; mlada stupa po tom tkalu u kuću

Tkánje - glagolska imenica, s.r., jd., proces nastanka tkanine na tkalačkom stanu

Tkanjèno - glagolski pridjev trpni, najjednostavnije tkanje; u svaki su se prorez na brdu uvodile po dvije niti

Tkàti - glagol, infinitiv, proizvoditi platno tkanjem

Tlàčenica - ž.r., jd., imenica, jelo koje nastaje punjenjem želuca nadjevom od mesa, slanine, začina i malo krvi; služilo u svakodnevnoj prehrani

Trećanačko tkánje - s.r., jd., pridjev, jedno od najjednostavnijih tkanja; u svaki su se prorez na brdu uvodile niti u omjeru 2:2:1

Třlica - ž.r., jd., imenica, jednostavna drvena ručna naprava na četiri noge, sastavljena od tupog drvenog ili željeznog noža umetnutog u procijep između dviju uzdužnih dasčica uglavljenih na vodoravno položenu dasku, ili tronožni oblik sa sjedalicom izvedenom proširenjem postranične daske; potrebna za složeni postupak proizvodnje domaćih tkanja; kroz nju se provlači samo vlakno lana već nabijeno na stupki; jednom rukom diže se gornj ručica, a drugom primiče vlakno po trlici kako bi se očitilo od najstinijeg puzdera, ostatka opne biljke lana

Trúbica – ž.r., jd., imenica, svitak presavijen dužinom po pola u koji se slagalo tkano, oprano i osušeno platno, te tako pohranjenivalo do krojenja u željeni predmet

Ubjéranje - glagolska imenica, s.r., jd., vrsta tkanja kod kojeg se u razbrojane niti osnove, između *nita* i *stražnjeg vratila* uvodi pomagalo u obliku tanje daščice koja ih drži razdvojenima da bi se uvela potkina nit različita bojom i kvalitetom pređe

Udâvke - ž.r., mn., imenica, djevojke koje se na dan svatova okupljaju kod mlade u kući; isprate svatove i ne idu kod mladoženje

Úres - m.r., jd., imenica, ukras

Utkívanje - vidi *natkívanje*

Uváđanje - glagolska imenica, s.r., jd., proces uvođenja uvođenje osnove u nite; posao rade dvije žene sjedeći jedna nasuprot drugoj. Jedna uzima redom nit po nit osnove i dodaje drugoj, a ova ih naizmjenice prstima provlači kroz očice na sredini svake nite.2. uvađanje osnove u brdo - za uvađanje osnove u brdo potrebne su također dvije žene koje sjede jedna nasuprot drugoj. Jedna od njih redom uzima niti osnove prethodno provučene kroz nite i dodaje ih drugoj koja ih iglom za kukičanje ili nekom drugim priručnim pomagalom provlači kroz prvi otvor na brdu i tako redom natavlja do kraja; o vrsti tkanja je ovisilo kako je snovana i kojim se redom u brdo uvađala osnova

U *zijêv* - isto *natkívanje*

Vârčak - m.r., jd., imenica, posebna drvena posuda iz koje se sijalo sjeme lana

Vèliki rášak - m.r., jd., imenica, drveni štap koji na jednom kraju ima prirodnu rašlju a na drugom pribodeni kraći drveni štapić. Rašak je alat koji se koristio u postupku obrade lana. Na rašku se određuje dužina i širina tkanja

Vèrestovanje - glagolska imenica, s.r., jd., sjedenje i molitva kod pokojnika prije sprovoda

Vitlènice - ž.r., mn., imenica, dvije letvice koje su križno postavljene na postolje vitla

Vítlić - m.r., jd., imenica, vitlo manjih dimenzija korišteno je za prematanje pređe za konce ili pamuka

Vitlo - s.r., jd., imenica, drveno pomagalo većih dimenzija u obliku dviju letvica križno postavljenih na postolje i šipku; krajevi vitlenica su probušeni kako bi se u otvore mogli umetnuti nazubljeni držači pređe; korišteno za sukanje pređe potrebne za tkanje; pomoću vitla niti se drže napetim prilikom prematanja na kalemovne ili cjevčice

Vito - vidi *vitlo*

Vretèno - s.r.,jd., imenica, manji dreveni konusni štapić na koji se namatata ispredena nit

Zabéljeni krùmpir - m.r., jd., pridjev, obična krumpir čorba začinjena s kajmakom, bez masti

Zakíseljena čórba - ž.r., jd., pridjev, imenica, tradicionalno jelo koje se svakodnevno pripremalo; pravi se od krumpira sa sirćetom i lukom

Zapìnjača - ž.r., jd., imenica, alat kojim je učvršćeno sttražnje vratilo

Zapôjka - vidi *jabuka*

Zätke – ž.r., mn., imenica, ukras otkan u tehnici jednožić i prišiven na rub podsuknje

Zèmaljski sìr - m.r., jd., pridjev, jelo koje se pripremalo tako što se skuhao grah, ne sasvim ocijedio i onda se *dropao* (zgnječio). U njega se stavilo ulja i bijelog luka, a kada se ohladio namazao bi se na kruh kao pašteta

Zètovski kòlač - vidi *kovrtanj*

Zijèv - m.r., jd., imenica, prostor između razmaknutih niti osnove koji se dobiva procesom tkanja na tkalačkom stanu; dizanjem i spuštanjem nita niti osnove dijele se u dva dijela te tako stvaraju zijev kroz koji se provodi potka

Žarìlo - s.r., jd., imenica, naziv za okrugao komad drveta kojim se nastala žeravica razgrće po dnu peći

Žgánci - m.r., mn., imenica, kaša od kukuruza

Žúfa - ž.r., jd., imenica, razvučeno tijesto pečeno na tabli od mljevenih bundevinih koštica pripremalo se svakodnevno

Žùpnjara - ž.r., jd., imenica, posni kolač koji se pripremao na Veliki petak; bundevine se koštice dobro osuše i tuku u drvenoj stupci. Jezgre se stucane stave kuhati u vodu s malo soli u gustu kašu, a tijesto se zamijesi od brašna, vode, malo soli te se razdijeli na četiri dijela i razvalja u oblik pačetvorine, kakve je veličine *lopar* na kojega se stavi jedna kora tijesta i gore namaže sa tim nadjevom od koštica i tako redom dok se sve kore ne utroše; ispeče se u krušnoj peći, reže u kocke i jede kao posno jelo na Veliki petak.

LITERATURA

1. Anić, Vladimir, 1999. *Rječnik stranih riječi*, Novi Liber, Zagreb
2. Antoš, Zvezdana, 2001. *Predmeti od drva u seoskim kućama*, u: *Hrvatska tradicijska kultura*, na razmeđu svjetova i epoha, (2001), str. 85 – 91, Zagreb
3. Antoš, Zvezdana, 1998. *Pokućstvo u Hrvatskoj*, GIPA, Zagreb
4. Babić, Stjepan, 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
5. Badurina, Anđelko, 1990. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb
6. Belaj, Vitomir, 1998. *Hod kroz godinu: mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*, Golden marketing, Zagreb
7. Belavić, Placido, 1911. *Našice: povjesničke crtice*, Srijemske novine, Vukovar
8. Botica, Stipe, 1995. *Biblija i hrvatska kulturna tradicija*, Vlastita naklada, Zagreb
9. Brozović, Dalibor, 2001. *Hrvatska enciklopedija 3*, Da – Fo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
10. Cvekan, Placido, 1981. *Franjevci u Abinim Našicama*, Plamen, Slavonski Brod
11. Čapo, Žmegač, Jasna, 1998. *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, Matica Hrvatska, Zagreb
12. Čapo, Žmegač, Jasna, 1997. *Hrvatski uskrсни običaji: korizmeno-uskrсни običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća: svakidašnjica, pučka pobožnost, zajednica*, Golden marketing, Zagreb
13. Čubelić, Tvrtko, 1990. *Povijest i historija usmene narodne književnosti*, Zagreb
14. Čubelić, Tvrtko, 1970. *Usmena narodna retorika i teatrologija*, Zagreb
15. Galiot-Kovačić, Jadranka; Jurković, Jasna; Kranjčev, Branko, 2012. *Ivica Majurac – kolekcionar, tkalac i promicatelj kulturne baštine*, Tisak d.o.o, Našice
16. Gavazzi, Milovan, 1991. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, III izdanje, Hrvatski Sabor kulture, Zagreb
17. Grbić, Jadranka, 2001. *Vjerovanja i rituali*, u: *Hrvatska tradicijska kultura*, na razmeđu svjetova i epoha, (2001), str. 459 – 497, Zagreb
18. Handal, Ana, 1856. *Iz naše školske zavičajne zbirke (o polaganju temeljnog kamena za školu u Vukojevcima*, u: *Svibanjski zvuci*, (1856), 21, str. 2, Našice
19. Horvat, Rudolf, 1931. *Pučka škola u Vukojevcima kod Našica*, Hrvatski list, str. 6, Zagreb

20. Ilić, Oriovčanin, Luka, 1997. *Narodni slavonski običaji*, Gradsko poglavarstvo, Novska
21. Ivančić, Sanja, 2001. *Nakit u hrvatskoj pučkoj kulturi i tradiciji*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), str. 255 – 281, Zagreb
22. Ivanković, Ivica, 2001. *Hrvatske narodne nošnje*, Multigraf, Zagreb
23. Jakšić, Martin, 2003. *Divanimo po slavonski*, Pergamena, Zagreb
24. Jančula, Julije, 1996. *Predturska povijest Našica*, Zavičajni muzej Našice, Našice
25. Jurković, Ivana, 2007. *Tkane marame u našičkom kraju*, u: *Šokadija i Šokci u književnoj riječi*, (2007), str. 339 – 342, Vinkovci
26. Jurković, Jasna, 2007. *Pogrebni običaji u našičkom kraju*, u: *Šokadija i Šokci u književnoj riječi*, (2007), str. 342 – 357, Vinkovci
27. Kekez, Josip, 1996. *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*, Matica hrvatska, Zagreb
28. Kurtek, Pavao, 1980. *Našice i našički kraj, ekonomska - geografska valorizacija*, Zavičajno društvo, Našice
29. Kranjčev, Branko, 2009. *Škripi đeram*, Tisak d.o.o., Našice
30. Lozica, Ivan, 1998. *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskog puka*, Matica hrvatska, Zagreb
31. Lozica, Ivan, 2002. *Poganska baština*, Golden marketing, Zagreb
32. Lozica, Ivan, 1997. *Hrvatski karnevali*, Golden marketing, Zagreb
33. Lozica, Ivan, 1996. *Folklorno kazalište*, Matica hrvatska, Zagreb
34. Lučevnjak, Silvija, 2009. *Našice moj grad*, TISAK d.o.o. Našice, Našice,
35. Muraj, Aleksandra, 2001. *Privređivanje: poljodjelstvo i rukotvorstvo*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), str. 95 – 165, Zagreb
36. Muraj, Aleksandra, 2001. *Pučka kultura odijevanja*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), , str. 199 – 243, Zagreb
37. Muraj, Aleksandra, 2001. *Prehrambene navike*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), str. 295 – 300, Zagreb
38. Pavičić, Stjepan, 1953. *Podrijetlo govora i naselja u Slavoniji*, Privlačica, Vinkovci
39. Rihtman, Augustin, Dunja, 1995. *Knjiga o Božiću: Božić i božićni običaji u hrvatskoj narodnoj kulturi*, Golden marketing, Zagreb
40. Španiček, Žarko, 2002. *Slavonski pučki proroci i sveci*, Grafika d.o.o., Osijek,
41. Španiček, Žarko, 1995. *Nova slavonska arhitektura u Slavoniji*, u: *Etnološka tribina*, 18 (1995), Središnjak hrvatskog etnološkog društva, str. 9 – 46, Zagreb
42. Vicković, Sanja-Lončar, Stober, Dina, 2011. *Tradicijska kuća Slavonije i Baranje*, DENONA d.o.o., Zagreb

43. Vitez, Zorica, 2001. *Narodni običaji*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), str. , Zagreb
44. Zorić, Vesna, 2001. *Starinsko žensko oglavlje i opremanje glave*, u: *Hrvatska tradicijska kultura, na razmeđu svjetova i epoha*, (2001), str. 243 – 281, Zagreb
45. Živković, Zdravko, 1993. *Hrvatsko narodno graditeljstvo*, Velpapir & Multicolor, Zagreb

Url izvori:

1. Dragić, Marko, 2009. *Spasovo u hrvatskoj tradicijskoj baštini*, u: *Crkva u svijetu*, 44, (2009) 3, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 305 – 328
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=65722 (pristupljeno 22.10.2014.)
2. Dragić, Marko, 2007. *Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji*, u: *Crkva u svijetu*, 42, (2007) 1, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 96 – 117
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36534 (pristupljeno 22.10.2014.)
3. Dragić, Marko, 2008. *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi hrvata*, u: *Crkva u svijetu*, 43, (2008) 3, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 414 – 440
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=46555 (pristupljeno 23.10.2014.)
4. Dragić, Marko, 2013. *Velike poklade u folkloristici Hrvata*, u: *Croatica et Slavica Iadertina*, 8/1, (2013) 8, Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, str. 155 – 188
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=144837 (pristupljeno 24.10.2014.)
5. Dragić, Marko, 2008. *Apotropejski obredi, običaji i ophodi u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, u: *Croatica et Slavica Iadertina*, 3, (2008) 3, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 369 – 390
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=30083 (pristupljeno 23.10.2014.)
6. Dragić, Marko, 2008. *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, u: *Crkva u svijetu*, 43, (2008) 1, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 67 – 90
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39183 (pristupljeno 25.10.2014.)

7. Jurković, Ivana, 1976. *Ručnici našičkog kraja*, u: *Etnološka tribina*, 5 i 6, (1976) 0, str. 103 – 113, Zagreb
8. Petrović, Tihana, 1998. *Otarci i tkane slike*, u: *Etnološka tribina*, 28, (1998), 21, Godišnjak hrvatskog etnološkog društva, str. 109 – 120, Zagreb
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=120204 (pristupljeno 24.10.2014.)
9. Petrović, Tihana, 1998. *Hrvatska tradicijska nošnja našičkog kraja*, u: *Studia ethnologica Croatica*, 5 (1998),1, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 9 – 46, Zagreb
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=112391 (pristupljeno 24.10.2014.)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18532>

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Na%C5%A1ice>

KAZIVAČI:

Abramović, Mara (rođena Maljarić) 1933.

Aničić, Agata (rođena Antolović) 1944.

Aničić, Ivo 1941.

Ivanović, Agata (rođena Dukmenić) 1938.

Kasapović, Antun, 1938.

Majurac, Mato 1936.

Matajčević, Anica (rođena Panak) 1934.

Valenčak, Mara (rođena Dukmenić) 1940.

BILJEŠKE:

Kranjčev, Branko; Majurac, Ivica; Šarić, Miroslav